

Uitgave van Semper Floreat, de oudleerlingenvereniging van het Erasmiaans Gymnasium, verschijnt een- of tweemaal per jaar

HET ROER OM

IN DIT NUMMER:

Anne Schram

Expat in Afrika

6

Siobhan Burger

10

Maarten
in gesprek met
Maarten

12

EN VERDER:

Rector Jacques van Hoof	2
Sabine van der Woude	3
Jan-Joost de Man <i>en 'buurman' Daan Bovenberg</i>	4
Inge en Gerti Bongers	7
Mariëlle en Joep Gispen	8
Eva Brouwer en Beate Janssen van Raay <i>en Astrid de Visser</i>	13
Klaas Taselaar <i>en de jaren '60 en '70</i>	14
Daniëlle Bom <i>en het Logigram</i> <i>van Tijn Hoogeveen</i>	16
Guus Wits <i>en zijn bijbanen</i>	17
Jelte Bakker <i>en een leven zonder sleutels</i>	18
Jan en David Peteri	20

2
3
4
7
8
13
14
16
17
18
20

praefatio

De reünie is ook altijd het eindpunt van een bestuursperiode. Nelleke Kruijs Voorberge en Sander van Reedt Dortland gaven aan hun kostbare tijd aan andere zaken te willen besteden. Wij hebben hen namens jullie hartelijk bedankt voor al hun inspanningen. Het was een goede en productieve be-

Eva Brouwer en Pinar Ates hebben zich enthousiast gemeld om het bestuur met hun energie en creativiteit te versterken. Hiermee hebben we meteen ook een jongere generatie in ons midden. Dat is een betere afspiegeling van het ledenbestand. We zijn nog op zoek naar één of twee nieuwe bestuursleden, maar dat komt goed.

Eva gaat zich storten op de website en social

Ook hebben we de afgelopen maanden de herstructurering van onze financiële administratie afgerond. Die is nu geheel uitbesteed en op orde. Dat was nodig. Het is geen vrijwilligerswerk meer. Overigens staan we er financieel prima voor. We reserveren ieder jaar voor de reünie en brengen jaarlijks een Tolle belege uit.

Een activiteit die is gesneuveld, is de Idus. We hebben deze altijd met veel plezier samen met de school georganiseerd, maar de belangstelling liep terug en

Het thema van deze Tolle belege is 'Het roer om!'. Dat geldt dus in beperkte mate voor onze bestuursactiviteiten. We passen de communicatie aan aan de digitale samenleving en wie weet komen daar nieuwe perspectieven uit voor Semper Floreat. We zullen ze zeker oppakken. We kijken uit naar jullie suggesties en ideeën!

door **KLAAS TASELAAR**

I, Robot

Tijd voor iets anders

In 1959 vroegen de verhuizers of ik met hen wilde meerijden, voorin de wagen. Dat leek me spannend. “Graag”, rochelde ik. De rit voerde van zand naar kleigrond. Men zoekt nog altijd naar de tweede bronchitis-lijder die beter gedijt onder de rook van Rotterdam dan aan de Westlandse kust.

In 1962 moest ik worden geopereerd aan mijn ogen. Volgens mijn vader loenste ik lichtelijk, volgens de oogarts was ik zo scheel als een kraai. Toen de kruitdampen waren opgetrokken en de ooglappen verwijderd, werd ik op zaal beloond met mijn eerste ‘Arendsoog’. Dat leek mijn vader toepasselijk. Na de operatie ging het rap. Binnen een jaar was ik melkbrigadier en trotse eigenaar van het veterdiploma.

In 1969 ging ik van de lagere school in de polder naar de middelbare school in de grote stad. Het werd het Erasmiaans Gymnasium. Dat leek mijn vader gepast voor mij, zich niet bewust van het feit dat mijn Cito-score vooral te danken was aan scherpe ogen en een schrandere buurman in blauwe blazer. Het werden acht fantastische jaren aan de Wytemaweg, hoewel er van de lesstof die de weledelgeleerde docenten lieten neerdalen op 1c e.v. weinig is blijven hangen.

*rosa rosae
rosae rosarium
rosae rosis
rosam rosas
rosa rosis*

In 1983, eeuwen na Nel, Sas en andere blauwtjes, vroeg ik haar met wie ik de geboortedag deel. Dat leek haar grappig, toen. “Het scheelt in de kosten van verjaarspartijtjes”.

In 1986 was er een bank die een tekstschrijver zocht. Dat leek me een topjob. Mijn referenties waren dik in orde: bij zowel Rienks als Kersten had ik wel eens een opstel ingeleverd. Ik mocht op gesprek. Er volgde een psychologische test, waarbij treintjes over tafel moesten worden geschoven. Dat bleek zo lastig dat ik een loopbaan in WordPerfect op mijn buik kon schrijven. Ter troost ontving ik een uitnodiging om deel te nemen aan een effectenklasje van de bank. De kroontjespen verdween achter de krijtstreep. De dagen werden voortaan gevuld met Flippen, Olies en Klemmen.

In 2014 zocht de oud-leerlingenvereniging van mijn middelbare school een hoofdredacteur voor haar magazine. Dat leek me wel wat. Zonder referenties mocht ik op gesprek. Ik kon gelijk beginnen.

In 2019 !!

Bovenstaande tekst is geproduceerd door een schrijfrobot (LeenBot). Een computer-algoritme dat, gevoed met thema, CV en oude stukken, mijn schrijfstijl nabootst. De imitatie overtreft het origineel. Ik kan met een gerust hart iets anders gaan doen.

(nu nog) hoofdredactie **LEEN BOM**

De Zweedse plank

Zwakke enkels had ik. Daarom kan ik ook niet schaatsen, zei ik dan. Waarom ik als kind ook niet kon zwemmen, weet ik niet. Te weinig geoefend, denk ik. Aldus voegde de winterangst voor het groepsgewijs schaatsen zich bij mijn angst later te moeten trouwen en mijn zomerangst voor het collectief zwemmen. Zo had ik in mijn jeugd vrijwel het hele jaar door een reden om in mijn bed te liggen tobben.

door **FRANK ANDRIES**

Actieve sportbeoefening heeft me een vrij lange periode niet geïnteresseerd. In dat idee werd ik op het gymnasium bevestigd: wij waren van de geest. Zo kwam er iemand met een racefiets naar school en daar moesten we vooral om lachen. Zeker toen tijdens de gymnastiekles bleek dat die fietser een hemd met een soort luchtgaatjes aan had. Besmukt lachen, dat konden wij van het gymnasium erg goed. Het moest je niet overkomen dat je besmukt toegelachen werd.

De gymnastiekles werd gegeven in een ruimte die toentertijd ook als aula in gebruik was. Je kon je er wel verkleden, maar douches waren er niet. Dan zat je de lessen daarna wat plakkerig na te stinken. Maar een beetje stinken vonden we in die eerste klassen niet erg. De gymnastiekleraar was een fanatiek mannetje met een beperkt repertoire aan hele vervelende oefeningen. Koprollen maken, touwklimmen, iets in de ringen, iets met roestige metalen stangen en een sprong over de lange kast. Om maar eens wat te noemen.

Dat leidde bij het touwklimmen, ondanks het beschikbare talkpoeder, tot heel vervelende blaren op je handen. Bij het springen over de kast bestond in het geval van een plotseling optredende springangst, het risico dat je je te pletter liep tegen de kast. Dat zag er vooral bij de vele brildragers erg vervelend uit. Zonder de springangst bestond er nog het risico je

polsen te breken. Dat was in het geval je je handen vóór op de kast plaatste in plaats van aan het eind ervan. Als je alles overleefd had, was er tot slot de niet onaanzienlijke kans om na de sprong heel ongelukkig terecht te komen. Daar stond dan wel een medeleerling om je op te vangen, maar die was meestal in gedachten bij de volgende les. Zo verzwikte ik voor het eerst mijn linkerenkel.

Net toen die weer een beetje hersteld was, besloot die gymleraar een geheel nieuw onderdeel uit te proberen. Sinds kort had hij namelijk een Zweedse plank aan de beschikbare martelwerktuigen toegevoegd. Die plank werkte als een springveer waardoor je verder en hoger kon komen, als je tenminste op het goede moment afzette.

Wat had hij bedacht? Dat wij met die plank hoogterecords zouden kunnen vestigen. Niet over 1 meter 20 met de Schotse sprong, maar dankzij de Zweedse plank over 1 meter 60! Waarom ik het experiment niet meteen, onder verwijzing naar mijn linkerenkel, bot heb geweigerd, kan ik nu niet meer begrijpen.

De gymleraar is 100 jaar oud geworden. In gedachten kan ik hem nu alsnog onderhouden over die Zweedse plank. Want ja hoor, afdalend vanuit die onwaarschijnlijke hoogte van 1 meter 60, klapte mijn rechterenkel om.

Het roer om of met volle kracht vooruit?

In het afgelopen schooljaar is de visie van het Erasmiaans Gymnasium geactualiseerd. Deze visie telt tien kernelementen. Een daarvan is “autonomie binnen een vastgesteld, gezamenlijk kader”.

door **JACQUES VAN HOOF**
Rector Erasmiaans Gymnasium

Het Erasmiaans is van oudsher een school waar veel kan en mag; de autonomie van docenten is groot. Dat is een groot goed want uit onderzoek blijkt dat autonomie in denken en handelen een belangrijke factor is voor intrinsieke motivatie.

Het kan niet anders dan dat deze autonomie de basis vormt voor de gepassioneerde wijze van lesgeven die we bij een grote groep docenten kunnen waarnemen en die door leerlingen hogelijk wordt gewaardeerd.

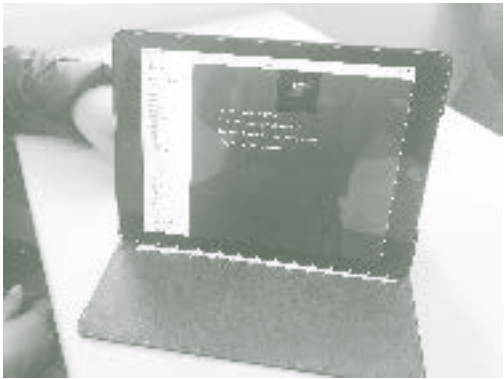
Bij de doorvertaling van de visie naar de leerlingen moeten we ons afvragen of we hun ook voldoende ruimte voor autonomie geven. Buiten de lessen lijkt dit dik in orde. Leerlingen kunnen kiezen uit een groot aantal bezigheden: toneelspelen, muziek maken, debatteren, redactiewerk, schaken, programmeren met Lego, maatschappelijke activiteiten zoals inzamelingsacties en het schrijven voor Amnesty International, enzovoort. De leerlingen die deelnemen aan het verrijkingsproject of Honours Programma bepalen zelf waar ze mee bezig willen zijn. Op deze manier komen met name leerlingen die meer willen en kunnen aan hun trekken.

Binnen de les is meer ruimte nodig voor de autonomie van leerlingen; ze vragen er ook steeds vaker om. De praktijk is echter weerbarstig. Afgelopen jaar hebben docenten van een tweede klas verdiepend materiaal gemaakt voor leerlingen die zich tijdens de les onvoldoende uitgedaagd wisten. Gemiddeld vier leerlingen per les verdiepten zich in vakgerelateerde opdrachten in plaats van het standaard lesprogramma. En dat smaakte naar meer. In het komende jaar gaan we experimenteren met meer mogelijkheden om tijdens de les te differentiëren.

Met en van elkaar leren

Betekent dit dat het roer volledig om gaat op het Erasmiaans, is dit het einde van het groepsgewijs onderwijs in klasverband? Nee, zeker niet. Binnen onze school bouwen we voort op onderwijsmethoden die zich hebben bewezen. Diverse grote en door de overheid opgelegde “onderwijsvernieuwingen” uit het verleden, zoals de basisvorming en het studiehuis, heeft het Erasmiaans grotendeels aan zich voorbij laten gaan. Ook de populaire, moderne onderwijsvormen hebben we niet als uitgangspunt omarmd. Onze school kiest bewust niet voor gepersonaliseerd onderwijs, waarbij leerlingen geheel eigen leerroutes doorlopen en er veel digitaal wordt geleerd. Op het niveau van onze leerlingen blijkt het

klassikaal werken zijn vruchten af te werpen, mede omdat de leerlingen als groep bij elkaar zitten en met en van elkaar leren. Uit recent onderzoek blijkt dat de verwachte meerwaarde van diverse, modern geachte (en daardoor populaire) werkwijzen in het onderwijs, slechts wordt aangetoond in een beperkt aantal situaties of bij specifieke doelgroepen.

Op onze school hebben we het effect van digitaal onderwijs aan den lijve ondervonden bij de invoering van de iPad. Bij die invoering werden alle lesmethoden alleen nog digitaal beschikbaar gesteld aan de leerlingen, zogeheten “boeken achter glas”. In de praktijk bleek de meerwaarde hiervan zeer beperkt. In de loop van zes jaar is het beleid dan ook bijgesteld. De secties konden zelf beslissen over een “boek op papier” of “achter glas”. Inmiddels zijn bijna alle methoden weer op papier beschikbaar, al wordt bij een aantal vakken wel gebruik gemaakt van de digitale mogelijkheden. Recent onderzoek laat zien dat het gebruik van uitsluitend “boeken achter glas” geen meerwaarde heeft. Digitale mogelijkheden voegen pas iets toe als de docent er vertrouwen in heeft en de digitale toepassing doelgericht inzet. Het is de vraag of het daaruit voortvloeiende gebruik van de iPad voldoende extra's toevoegt. Zeker als we dit bekijken in relatie tot de aanschafkosten en de toegenomen mogelijkheden van mobieltjes. Een definitief besluit hierover wordt in oktober verwacht, wanneer het lopende onderzoek op onze school is afgerond.

Het onderwijs en de didactiek veranderen dus wel, maar geleidelijk en doordacht. Docenten die kansen zien, proberen nieuwe dingen uit. Sommige veranderingen pakken goed uit, zoals het werken met digitale borden en de eerder genoemde verdiepende materialen. Soms werkt het bij de ene docent wel en bij de andere niet. Dat wat werkt, delen we steeds vaker met elkaar en dat stimuleert meer docenten om ermee aan de slag te gaan. Zo sturen we op een wijze die bij het Erasmiaans past en die onzes inziens de beste resultaten oplevert voor de leerlingen; het roer gaat niet om, maar de koers stellen we steeds bij. Op deze wijze denken we ook in de komende decennia het beste onderwijs te bieden voor onze getalenteerde leerlingen.

colofon

27e jaargang, nummer 1, September 2019

Tolle belege is een uitgave van Semper Floreat, de oud-leerlingenvereniging van het Erasmiaans Gymnasium en verschijnt 1 of 2 x per jaar

Oplage: 1.000

Reacties/rectificaties/kopij:
administratie@semper-floreat.nl

Redactie Tolle belege:

Ivan Baas
Leen Bom, *hoofdredacteur*
Leontien Frenkel
Anouk Riehl
Klaas Taselaar

Bestuur Semper Floreat:

Leen Bom, *quaestor*
Eva Brouwer, *assessor*
Klaas Taselaar, *praeses*

Correspondentieadres:

Tolle belege
p/a Wytemaweg 25
3015 CN Rotterdam

Ontwerp en vormgeving

TradeMARC design&layout
www.trademarc.nl

Bankrekeningnummer:

NL13INGB0002150276
t.n.v. Semper Floreat
De contributie bedraagt
€ 20 per jaar en is gratis
voor studenten (max. 5 jaar)

Duizend keer nul is nul

‘Eruit halen wat erin zit’

“Ik háát Grieks, ik háát het, ik hááháaaaaaat het, heeft toch geen zihin, zo’n taal, die niet meer gesproken wordt”. Hij doet z’n capuchon op en gooit zijn hoofd theatraal met een bonk op tafel, de armen ernaast. Ik zeg het niet, maar geef hem groot gelijk. Ik haatte het ook en als alfa heb ik daar toch minstens duizend uur aan besteed. Waste of time, vond ik toen, vind ik nu. Maar goed, als huiswerkbegeleider zal ik Rogier toch proberen op te krikken. Zijn ouders hebben hem op een categoriaal gymnasium geplant. Ze doen er álles aan om hem erdoorheen te trekken; elke dag huiswerkbegeleiding en dan ook nog bijles Grieks en Latijn. Het arme kind, een zogenaamde gymnasiast, belast met goedbedoelende ouders; havo is geen optie.

door **SABINE VAN DER WOUDE**

(eindexamen 1982)

Die duizend uur hebben mij weg gehouden van wellicht ‘dat wat erin zat’. In ieder geval ben ik daar niet aan toegekomen; druk druk stress stress stress - leren, studeren, presteren. Je vroeg je ook helemaal niet af: past deze scholing bij mijn academische interesse (en vooral: vice versa)? Klauteren, klunen; een lijdensweg braaf ‘met succes’ in 6 jaar afgelegd. En dan begint het volgende hoofdstuk: studeren. Het is immers zonde als je een opleiding gaat doen ‘beneden je niveau’. En dus ga je studeren; ook dát wordt binnen de tijd succesvol afgerond. En dan ga je werken ‘op je eigen niveau’. Geen idee wat dat niveau dan is of zou zijn. In ieder geval kom je terecht in een stroom van mensen met ‘goede banen’ met bijpassende levensstijl.

Het roer kan natuurlijk altijd om. Maar

ik ken ze niet; deze dappere stuurmannen. Ik ken (voornamelijk) vrouwen die nu alsnog ‘niet eruit halen wat erin zit’. Hoogopgeleid, werken niet of deeltijds onder hun niveau, ontwerpen plots schoenen, worden opruimcoach. Ik ken zelfs één vent – gewezen advocaat – die is gaan schilderen. Maar allen hebben ze een partner die de kost verdient. Niks roer om; het is een herverdeling binnen de verdien capaciteit. Met het traject van gymnasium en een universitaire studie heb je jaren verloren op het gebied van je echte interesse. Je hebt een huis, een hypotheek, kinderen, een sociale cirkel. Gooi dan het roer maar eens om.

Een echte gymnasiast vraagt zich natuurlijk niet af ‘wat je met een taal doet die niet meer gesproken wordt’. Ook niet wat je met scheikunde moet. Wat ‘moeten’ al die

leuke kinderen zonder intellectuele honger toch op het gymnasium? Alsof alle coupes worden opgeleid om in Parijs aan haute couture te werken, alsof we clumsy pubers inschrijven voor een crème de la crème voetbal academy om zo een sportcarrière voor ze in te kopen. Nee, dat werkt niet... en dát snappen we dan wèl...?

Beter: bijsturen gedurende de vaart. Dus: Aerdenhout, Amsterdam Zuid, Kralingen: laat die paar hongerigen genieten van het gymnasium en laat uw eigen kroost met rust. We zitten straks met overgekwalificeerde, ongemotiveerde, ongelukkige, hoogopgeleide mensen, die niet zo intellectueel blijken als op papier en zelf geen genoeg nemen met minder dan hen is voorgespiegeld. Gymnasium is gewoon de mode. Maar 1000 keer nul blijft nul.

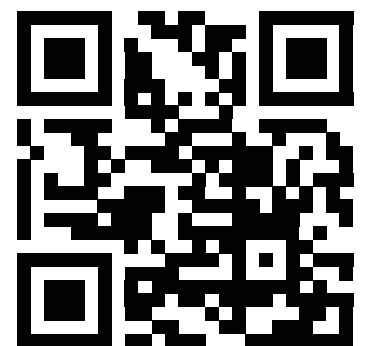
Toe aan een (nieuw) commissariaat?

Wij zijn gespecialiseerd in non-executive

- Search
- Educatie
- Board Evaluaties

Meer weten? Neem gerust met mij of met een van mijn collega's contact op. Dan bespreken wij de mogelijkheden.

Maarten den Ottolander

Ga naar de website!

Een goed verhaal is tijdloos

Afstand Jericholaan – Voorschoterlaan blijkt onoverbrugbaar

Enthousiaste Erasmianen tijdens een Paastocht begin jaren 70. V.l.n.r. Josien van Dommelen, Tineke Laman, Wiet Hofmeijer (gehurkt!), Mary Westerduin. Jan-Joost de Man neemt met het toestel van Wiet een foto van Frank Treurniet die ons fotografeert.

Het oorspronkelijk idee was dat hieronder een verslag zou volgen van een vraaggesprek met oud-Erasmiaan Daan Bovenberg (eindexamen 2007). U weet wel, de profvoetballer die twee jaar geleden van de een op de andere dag zijn kicken aan de wilgen hing, zijn studie afmaakte en vervolgens het Kralingse kunstgras van Excelsior verruilde voor een managementfunctie. Nogal liefst bij dezelfde club, de roemloze degradant uit de Eredivisie van vorig seizoen. Interessante ommezwaai!

door **JAN-JOOST DE MAN**

Excelsior is ook de club waar onze schoolgenoot indertijd – na uitstapjes naar FC Utrecht en NEC – furore maakte als blondgelokte en geblokte verdediger. Een prestatie die hem een plaats in de eregalerij in onze school opleverde. Hij is er nu commercieel directeur.

Het beoogde interview had een smake-lijk en misschien – ik sluit niets uit – gnui-vend verhaal moeten opleveren over de opkomst en vooral ondergang van de Kralingers gedurende de voorbije jaren, temeer daar de schrijver (ik) een met het verstrijken van de tijd steeds heftiger fa-natisme aan de dag legt als supporter van de aartsrivaal van de Kralingse roodzwar-ten: de roodwitten uit Spangen, het op 1 april 1888 opgerichte Sparta. En laat Sparta nu juist dit seizoen, na een beschamende periode in een lagere voetbaldivisie, wederom gepromoveerd zijn naar de Eredivisie.

Stel je eens voor wat een alleraardigst gesprek dit had kunnen opleveren tussen Daan en mij, cirkelend rond de vraag hoe de twee voetbalverenigingen als het ware in het voorbijgaan – de een naar Parnas-sus, de ander naar de kelder – in mei dit

jaar na de dramatische slotronde van de play-offs stuivertje hadden gewisseld. Excelsior móest winnen van RKC Waalwijk maar kwam niet verder dan 1-1. Sparta móest met twee goals verschil winnen van de Graafschap en won met 2-0. End of story.

Schadenfreude is een al te dierlijke re-actie, die ik dan ook verre van mij werp. Behalve als het gaat om voetbal. Ik ben er niet trots op, maar het gaat vanzelf. Als je honger hebt knort de maag, nietwaar; wat doet men eraan. En als Sparta wordt vernederd door een stadgenoot ver-schijnt een rood waas voor de ogen. Kan ik het helpen?

Vernedering? Het is een menselijk trekje: naarmate de leeftijd vordert nemen in het geheugen de gênante gebeurtenissen, beledigingen en vernederingen uit het verleden een steeds grotere plek in, ten koste van de gelukkige en vrolijke mo-menten. Daarom kijken oude mensen altijd zo boos.

Klotenmixer

Voetbal vormde in onze jaren een be-langrijk onderdeel van de gymnastiekles

onder leiding van de volleybalfanaat (sic!) P.P. Moerman. 's Zomers voetbal, 's winters volleybal. Dat was het wel zo'n beetje. Een enkele keer stond ons een 'kast' aan te staren zodra wij de gymnastiekzaal betra-den, een in hoogte verstelbaar obstakel waarover wij jonge gymnasiasten dien-den te springen (waarom?). Die kast ver-keerde om welke reden dan ook altijd in de hoogste stand. Er werd ook nog wel eens een bok ten tonele gevoerd, en een enkele keer een paard, voor hetzelfde acrobatische doel. In alle gevallen be-kroop velen van ons een zekere huivering, ingegeven door gerede twijfel over het eigen atletisch kunnen.

De kast, zo herinner ik mij, was het meest afschrikwekkend bouwsel in de gymnastiekzaal. Het had een afstotend effect op klasgenoten: wachtend tot 'de beurt' wilden sommigen nog wel eens stiekem de achterste plaats in de rij in-nemen wanneer bijna het moment was aangebroken om hun zwevende spreid-stand te vertonen. Onverwacht en hoog-nodig toiletbezoek kwam ook voor.

De kast was een strafmaatregel voor twijfelende pubers. Wie bij het op top-

snelheid naderen van de kast draalde of anderszins plotseling bij zinnen kwam, kon halverwege de aanloop nog wel la-cherig uitwijken of remmen. Klasgenoot Wiet Hofmeijer echter stelde deze ultieme 'weigering' op een kwade dag tot op het laatste moment uit, zo laat zelfs dat we na al die jaren gerust kunnen zeggen: te laat. Zijn aansluitende botsing met de kast, in volle vaart, terwijl hij een halfhartig spron-getje maakte, is legendarisch geworden. De klap was zo pijnlijk hard dat claviger Hoppe met een brandblusser naar het scheikundelokaal van de heer Mulder rende omdat hij meende dat een che-misch proefje was mislukt, met desas-treuze gevolgen.

Hofmeijer op zijn beurt reageerde vrij laconiek, terwijl eenieder kreunend in afschuw zijn ogen had afgewend. Terug in de rij zei hij resoluut: 'Dit was écht de laatste keer dat ik over die klotenmixer probeer te springen.'

Hofmeijer was een begenadigd ama-teurfotograaf. Hij kon best wel wat, maar hij hield woord. Voor hem geen springoe-feningen meer over een hindernis die het op zijn edele delen gemunt had. En of er

een correlatie was weet ik niet, maar na de vierde klas verdween Hofmeijer uit ons midden, waarschijnlijk op zoek naar een school zonder kast, bok of paard. Wat achterbleef was de term 'klotenmixer'.

Voetballen in de schaduw van het museum

Als voetbalveld fungeerde het grasveld bezijden het Rosarium, in de schaduw van museum Boijmans-van Beuningen. Er waren geen goals, er waren geen kalklijnen, er was zelfs in mijn herinnering geen sprake van een rechthoekig formaat speelveld dat wij fantasievol konden associëren met stadionafmetingen. Wij sjouwden, zodra uit de quasi-stentorale mond van Moerman de woorden 'voetbal, buiten!' hadden weerklonken, vier ijzeren palen mee, die ter plekke met kracht op enige afstand van elkaar in de grond werden geduwd. Dat waren de goals.

De groep jongens werd vervolgens in twee delen gesplitst. De zo ontstane teams waren zogenaamd herkenbaar onderscheiden middels een rood lint, dat diagonaal over het lijf diende te worden gedrapeerd. Deze rode herkenningstekens waren van de smoezelige soort; en dat is nog zacht uitgedrukt. Sterker nog, ik denk dat zij dateerden van voor het bombardement en sindsdien nooit een wastobbe hadden gezien, slechts in aanraking waren geweest met zweterige sportshirts en vette klei en dat zij vervolgens bij terugkeer in de school in een hoek gemierd waren, waar zij in hun grond- en lijfvlucht sudderden tot de volgende les. (Toen begin jaren zeventig de hippiecultus ook opdook op het Erasmiaans wilde een jongeling het rode koord nog wel eens als haarband om zijn hoofd knopen, zoals wij op het witte doek Country Joe McDonald hadden zien doen tijdens het Woodstock-festival. Voorwaar een dapper staaltje couture.)

Wij voetbalden veelvuldig, jaar in jaar uit. Moerman vond het leuk. Wij ook. Wat ik me ervan herinner is dit. Een van de stoere zij-instromers uit de 4e klas van de Wolfert van Borselen-scholengemeenschap – lichting Jan Okkerse, Nico Schoots, Jan den Haan – die om een of andere reden en masse naar het Erasmiaans verhuisden, gaf na een onoverzichtelijke spelsituatie onze 'topsporter' Ivan Baas plots een vuistslag op zijn kin. Dat was een bijzonder moment, want slagenwisselingen waren toen, in modern jargon, 'redelijk uniek' op school. Hier was zelfs niet eens sprake van een vuistgevecht, want na die ene kletsende klap gebeurde er verder niets. Instinctief erkende Ivan zijn meerdere in de 'Jerommeke' tegenover hem; zoiets moet het geweest zijn. Hij koos eieren voor zijn geld. Alle jongens stonden verbaasd om de kemphanen heen, zelfs Moerman keek beduusd. De gymleraar hoefde niet eens tussenbeide te springen. De 'vechtpartij' was voorbij voordat je er erg in had.

Een paar jaar eerder had ik Wouter Roelants, die dribbelend met de bal wegrende, onverhoeds op de hakken getrapt, naar mijn smaak in een fair duel om de

bal. Hij nam dat hoog op en zette me dat betaald door tijdens ons beider spurt, hij met een voorsprongetje, met zijn linkerhand naar achteren te reiken, in één vloeiende beweging mijn penis en scrotum te omvatten en er flink in te knijpen. Een verbazingwekkend snel en beweeglijk uitgevoerde handeling van Wouter; dat was het eerste wat door m'n hoofd schoot. Hoe kreeg ie dát voor elkaar, zonder achterom te kijken?

Laatste herinnering. Tijdens een voetbalpotje verdedigde Moerman – God hebbe zijn ziel – het doel van de tegenstander, terwijl hij doorgaans alleen scheidsrechter speelde. Nu was hij keeper én scheidsrechter tegelijk. Hij zal zich stierlijk verveeld hebben die dag, neem het hem maar eens kwalijk. En Moerman kennende, die zich graag als halfgod over de aarde bewoog, kon hij deze dubbel-functie met gemak aan. Als Zeus als op- pergod in de vorm van een gouden regen zich meester kon maken van de lief tallige Danae, dan kon Moerman net zo goed zowel speler als arbiter zijn tijdens een potje voetbal, wat zullen we nou krijgen... Zoals gezegd bestond het doel uit twee palen: geen deklát, laat staan een net.

Tegen het einde van de match verdween een afstandsschot van mij vol- maakt in de denkbeeldige rechterboven- hoek. Dat was geen dagelijkse kost, zeg ik erbij, maar dat maakte het schot niet minder fraai. Goal, onmiskenbaar. Te no- teren treffer. Verhang de bordjes maar. Gejuich uit duizend kelen. J.J. de Man vs. P.P. Moerman: 1-0. Jan-Joost als praeses. En meer van die dingen.

Maar terwijl de halfgod zich vergeefs uitstreckte naar de bal, die zojuist mijn schoen- neus had verlaten, en zijn behand- schoende knuisten wanhopig uitstreckte naar het voortrazend leren monster, stiet hij kreunend één woord uit: 'Over!' De keeper, in de gedaante van scheidsrechter, had besloten, zonder zicht op het projectieltraject: geen goal. Over het doel, zonder deklát.

Geen protest van de anderen. Wat kon hún die goal schelen... het stond immers al 11-8 of zo. Het was koud en regenachtig. De warme schoolbanken lonkten.

Dat zijn de drie gebeurtenissen die ik me na een halve eeuw van zeven jaar voetbal herinner. Wij moeten heerlijke wedstrijden hebben gespeeld, zegt mij de ratio. In het zonnetje. Jaar in, jaar uit. Wij legden vloeiende passeerbewegingen op de mat, wij combineerden naar harten- lust. Na afloop liepen wij in triomf of eervol verslagen terug naar school en wentelden ons in de onbegrijpelijke pret van 16-jari- gen. Maar al sla je me dood: ik weet er niets meer van. Het enige wat ik weet is: klap Ivan, kruisgrijpen Wouter, onrecht- vaardige Piet Moerman. Wij mensen leiden voornamelijk een treurig bestaan.

Legendarische wedstrijd
In dit licht blijft me van alle fantastische momenten op voetbaltribunes vooral één

wedstrijd bij, waarover ik graag met Daan Bovenberg had willen spreken. De traumatische gebeurtenissen rond de play-offs voor promotie/degradatie in het seizoen 2009-2010.

De beslissingswedstrijden ('uit' en 'thuis') tussen de gedoodverfde oppo- nenten Sparta en Excelsior culmineerden in één wedstrijd, op 16 mei 2010 op een zonovergoten Kasteel in Spangen, die legendarisch zou blijken. Een bizar score- verloop maakte de thriller compleet.

Sparta had voor de laatste wedstrijden van het seizoen toptrainer Aad de Mos ingehuurd. Handhaving in de Eredivisie leek mede daardoor een 'zekerheidje', ondanks het gekwakkel op het veld. De 'heenwedstrijd' te Woudestein was geëin- digd in 0-0, een resultaat dat als een halve overwinning werd gevierd. Thuis moest de vijand dan maar de genadestoot krijgen.

De return dreigde lang op dezelfde eindstand uit te draaien. Een heel stadion hield de adem in toen Excelsior-speler Guyon Fernandez vlak voor tijd een straf- schop miste. In de tweede minuut van de blessuretijd steeg euforisch gehuil op toen Spartaan Rydell Poepon de bal in het net prikte: 1-0. Collectieve ontlasting in het stadion. Een bevreemdende sfeer daalde neer over het Kasteel; de strijd was gestreden, maar de wedstrijd was nog niet voorbij. De Spartanen wandelden met hun hoofd in de wolken over het veld, zij vergaten dat Excelsior nog niet versla- gen was. Aad de Mos keek wild gesticu- lerend maar machteloos toe.

Diezelfde Fernandez zorgde in de 94ste minuut voor de 1-1. 'Uit' gescoorde doelpunten tellen dubbel. Promotie van Excelsior was een feit. Sparta was gedegradeerd.

In de verdediging van Excelsior blonk die middag een bonkige verdediger uit, met sprietige blonde lokken. Daan Boven- berg. Ik had hem graag persoonlijk deel- genoot willen maken van de martelgang die na afloop van de wedstrijd de fiets- tocht van de Spartastraat naar mijn huis aan de Jericholaan had ingehouden – de vleesgeworden schaamte, met rood-witte sjaal om de nek geknoopt, bezig aan een terugtocht die tweemaal zo lang duurde als de heenweg.

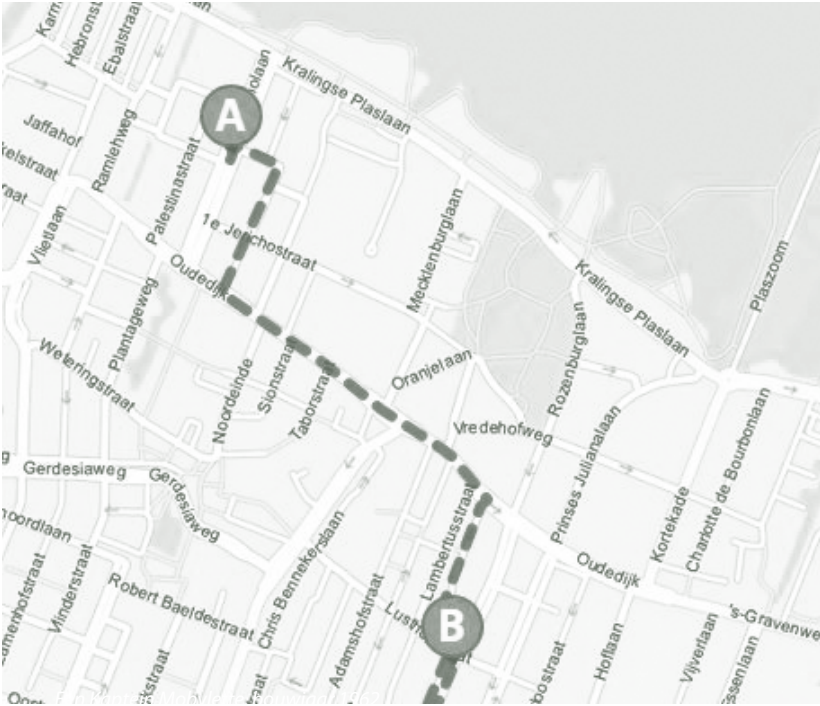
En passant zou vanzelf de ommezwaai aan de orde gekomen zijn die Daan in zijn leven heeft aangebracht. Van speelveld naar kantoorleven, van voetbalschoenen met noppen naar brogues, van shirt met een rugnummer naar overhemd met stropdas. Van speelbal naar papierwinkel. Ook was interessant geweest te verne- men hoe je je als gymnasiast (en econo- miestudent) staande houdt tussen het uit ander hout gesneden voetbalvolk.

Helaas. Alle goede bedoelingen ten spijt tijdens telefoon- en Whatsapp-contact wilde de ontmoeting tussen Daan en mij maar niet tot stand komen, dit ondanks de op het oog makkelijk te overbruggen af- stand. Wij wonen – Jericholaan en Voor-

schoterlaan – exact zes minuten fietsen van elkaar vandaan. Om en nabij anderhalve kilometer; ik heb het nog eens secuur na- gekeken op Google Maps. Dat mocht de barrière niet wezen. Nee, het waren de agenda's die ons parten speelden.

Die zaten elkaar zodanig in de weg dat het bij fantasie en herinnering moet blij- ven. Voorlopig althans, want wat in het vat zit verzuurt immers niet. Een goed verhaal is tijdloos. Daan, ik kom eraan!

Olifanten in de Okavangodelta in Botswana

Anne Schram

‘Over veel dingen ben ik anders gaan denken’ Expats in Afrika

- Wat bracht je hier?
- Je bedoelt in Dar es Salaam?
- Nee, in Afrika.
- O, dat. Nou, eh... ik denk toch het avontuur.

door **ANNE SCHRAM**

(eindexamen 1990)

Afrika was bij ons thuis niet iets wat ver weg en eng was. Vaak vertelde mijn oma me dromerig over Stanley en Livingstone en hun ontmoeting in de binnenlanden van Tanzania. Mr Livingstone, I presume? Dat was het moment in de geschiedenis dat mijn oma het liefst had willen meemaken. Sowieso had ze graag ontdekkingsreizigster en schrijfster willen worden. Ze verzamelde postzegels van verre landen en wist alles van de Afrikaanse flora en fauna. Boven haar bed hing een foto van de Kilimanjaro, met op de voorgrond een olifant. De foto was gemaakt door mijn opa, tijdens hun enige reis naar Afrika.

In mijn ouderlijk huis was het al niet anders. Thuis werd geciteerd uit Out of Africa. Aan een muur hing de staart van een gnoe. Toen ik tien was, gingen mijn ouders samen op reis naar de Okavangodelta in Botswana. Toen ik dertien was, zakte mijn vader op een schip de kust van West-Afrika af. Ik mocht niet mee, ik was te jong, ik moest naar school, ik moest me nu eenmaal verdiepen in het plusquamperfectum. Maar zo werd Afrika voor mij, zonder dat ik er iets voor hoefde te doen, het continent van vrijheid en verlangen. Om het woord ‘Afrika’ hing een zweem van avontuur en romantiek. Dit nam nog toe toen ik de originele Tarzanboeken van Edgar Rice Burroughs begon te lezen.

Ik overwoog archeologie te studeren, in de voetsporen van Indiana Jones. Of Afrikaanse talen in Leiden – in die tijd kon je kiezen tussen Hausa en Swahili. Maar ik wist niet goed waar men Hausa sprak en waar Swahili, dus ik koos maar voor Arabisch. Met Arabisch lag de wereld voor me open, zo redeneerde ik: ik kon diplomaat worden of journalist of vertaler of

ontdekkingsreiziger. Het liefst had ik iets gedaan als Marcel Kurpershoek: in de woestijn orale poëzie verzamelen, reizend van oase naar oase. Maar uiteindelijk studeerde ik af als neerlandica en kwam ik te werken als technisch schrijver.

Projecten in ontwikkelingslanden

Inmiddels was ik samen met Rommert, ook Erasmiaan (eindexamenjaar 1994). Gelukkig bood zijn studie – civiele techniek – meer mogelijkheden tot avontuur. Vanaf het begin maakten we plannen om naar het buitenland te gaan. Het liefst iets ruraals; het liefst in Afrika. Welbewust specialiseerde Rommert zich in irrigatie. Al zijn stages en projecten deed hij in ontwikkelingslanden. Stiekem hoopte ik op emplooi in een oase in de Sahara. Daar zou ik alsnog Arabisch leren, insecten en amfibieën bestuderen en poëzie schrijven. Maar het liep anders.

Op een gegeven moment belde Rommert me op mijn werk. Ik zat op een kantoor in Rotterdam. Rommert had een gesprek gehad met zijn nieuwe werkgever. Er was een project voor hem. In Afrika.

- Waar? ademde ik.
- Veelbetekenende stilte. Toen klonk door de telefoon:
- Wat dacht je van Zambia?
- Ik kon niet spreken. Ik zag de kopieertafel, de koffiehoeke, de bakjes voor in- en uitgaande post. Ik zag de hermetisch afgesloten ruiten, de grijze lucht. Ik beefde zowat.
- Ja, bracht ik uit.

En zo kwamen we in Zambia. En een paar jaar later in Swaziland. En weer een jaar later in Tanzania. Uiteindelijk zouden we twaalf jaar in Afrika wonen.

In de eerste vier jaar zijn we ongeveer veertig keer verhuisd, waarvan negen keer intercontinentaal. In die tijd zijn ook onze kinderen geboren. Vooral ons jaar in Swaziland was – hoe zal ik het zeggen – een aaneenschakeling van avontuur. Onze dochter kreeg met zes weken de verkeerde inenting. Met onze zoon moest we twee keer halsoverkop naar een ander land: de eerste keer voor medisch onderzoek, de tweede keer voor medicijnen (de grens sloot om 19.00 uur; als we het niet haalden hadden we een potentieel rabiësprobleem). In dezelfde tijd hadden we eens een uur om in downtown Durban puur op het gezicht een auto te kopen. Toen de importeur de reeds betaalde auto naar Swaziland reed, ontplofte de motor halverwege. Gelukkig mochten we een nieuwe auto komen uitkiezen. Hiervoor reden we, hoogzwanger en met peuter, opnieuw acht uur naar Durban. De tweede auto werd op de terugweg naar Swaziland gehijackt. Dit alles in het half jaar dat we ook tijdelijk naar Zuid-Afrika verhuisden voor de bevalling. Achteraf begrijp ik niet hoe we het deden.

Ontploffingen

Ook onze tijd in Tanzania was soms uitdagend. Vier maanden lang hadden we alleen 's nachts stroom (en op zondag). Onze geliefde nanny stierf aan aids. Twee keer wisten we op het moment van vertrek in juni, voor zomerverlof in Europa, niet zeker of ons contract verlengd zou worden, dus of we ooit terug zouden keren naar ons huis, onze vrienden, onze poes. Een andere keer was er geen brandstof meer in het land. Pas na vier dagen viel het kwartje: geen benzine betekent geen toevoer van voedsel en vooral: geen drinkwater. We moesten zorgen dat we

met onze laatste tank bij het vliegveld konden komen. Zorgvuldig planden we onze evacuatie, maar na een week heropenden de benzinstations en was alles weer voorbij. En dan de overstromingen, de corruptie, het mismanagement. Twee keer ontplofte er buiten onze stad een munitiefabriek. De eerste keer landde een raket vlakbij ons oude huis. De tweede keer kwam het geluid van de ontploffingen uit de richting van de stad, waar mijn vierjarige zoon op school zat. Dat zijn momenten die je nooit vergeet. Ik weet nog precies waar ik reed. Ik zat met een vriendin aan de telefoon.

- Hoor jij dat ook?
- Ja. Onweer denk ik.
- Dat is geen onweer Anne.

Maar wat was het gaaf. De landschappen. De luchten. De ontmoetingen. De verlaten Robinson Crusoe-stranden. De vele zelfgemaakte kampvuren op het strand. De onbewoonde eilandjes. De vriendschappen. De lifestyle. De verhalen. De moestuin. Onze kippen. Onze tuinmannen door de jaren heen. Onze dames. De fantastische internationale school. De fijne Nederlandse school. De belevenissen, klein en groot. Zeilen. Snorkelen. Dolfijnen, schildpadjes, jachtluipaarden en olifanten. Verse vis eten met je voeten in het zand. Mee uit jagen met de laatste jager-verzamelaars van Oost-Afrika. Gintonics op een zandbank in de Zambezi. De fregatvogel boven Toure Drive. Ik genoot zelfs van de insecten.

‘Community’

Twaalf jaar Afrika doet veel met je. Over veel dingen ben ik anders gaan denken. Zo ben ik in veel opzichten een stuk linker geworden – en in sommige opzichten een stuk rechtser. Ik ben altijd op alles voorbereid, ook op het ergste – maar altijd met een zekere opgewektheid. Ik houd het hoofd bijna altijd koel – behalve bij naderend vertrek, want verhuizen wordt niet makkelijker, maar moeilijker. Ik ben me gaan interesseren in economie, in de oorsprong van de mens en in wat de mens in de grond beweegt (ik ben er nog niet uit). Ik ben Nederland meer gaan waarderen. Maar het belangrijkste is dat

ik de waarde ben gaan inzien van ‘community’; van samen dingen doen, samen dingen delen en voor elkaar klaarstaan.

In begin, toen wij nog twintigers en begin-dertigers waren, vertrouwden veel vrienden ons toe dat zij zelf ook graag een tijdje in het buitenland zouden willen wonen. Maar ja, ze hadden een huis, ze hadden een vaste baan, ze hadden een kind, of ze wilden een huis of een vaste baan of een kind. Het is heel makkelijk, zei ik tegen die vrienden. Je zoekt een baan in het buitenland, je verhuurt je huis, regelt een expatverzekering, je schrijft je uit en je gaat! Ja, zo makkelijk was het natuurlijk niet, lachten ze. Maar zo makkelijk is het wel. Natuurlijk, je moet ook vaccinaties halen, je moet iemand vinden voor je administratie, je moet je post laten doorsturen en zo nog wat dingen, maar als je een goedbetaalde baan kunt vinden in het buitenland, ligt de wereld in principe voor je open. Wees niet bevreesd. Zoals Seneca schreef: Non quia difficilia sunt non audemus, sed quia non audemus difficilia sunt.¹ Oftewel: Het is niet omdat dingen moeilijk zijn dat we ze niet wagen, maar dingen zijn moeilijk omdat we ze niet wagen.

¹ Seneca, Epistulae morales ad Lucilium, 104, 26.

Anne Schram (meisjesnaam Anne Ouweneel, eindexamenjaar 1990) werkt als copywriter en tekstschrijver en blogt op www.annesanderling.nl en www.expatinafrika.nl.

Van publiciteits-medewerker tot tuinontwerper

Als klein meisje wilde ik architect worden, want dan mocht je de hele dag plattegronden tekenen. Het leek me ook best leuk om Pablo Picasso te zijn, want dan kon je een gestreepte pyjamabroek dragen en eigenaardige schilderijen maken. Ik hield in ieder geval van buiten spelen en van tekenen. Eenmaal op het Erasmiaans tekende ik de posters voor Koinothrex - de wandelclub van school - en koos ik na de vierde klas voor alfa, nadat Guus Mascini me had gevraagd wat ik mee zou nemen naar een onbewoond eiland: een roman of mijn Sigma (lesboek Wiskunde).

door **INGE BONGERS**

(eindexamen 1986)

Na het eindexamen verbleef ik een jaar in Nieuw Zeeland. Ik studeerde een blauwe maandag Japanologie in Leiden. En ik belandde na mijn studie Kunst- en Cultuurwetenschappen aan de Erasmus Universiteit via een stage in de culturele sector. Ik werkte als programmeur van Jeugdtheater, als communicatie-medewerker bij een internationaal cultureel netwerk en voor een jeugdtheatergezelschap in Edam. Voor een periode van zo'n 11 jaar werkte ik bij het bureau van EUnetART in Amsterdam, het Europese netwerk van kunstorganisaties voor jeugd en jongeren. We organiseerden bijeenkomsten in onder meer Bologna, Berlijn, Cork en St. Petersburg, vaak gekoppeld aan festivals of andere evenementen. We creëerden op die manier een platform waar kunstenaars uit alle windstreken en van verschillende disciplines elkaar konden ontmoeten en met elkaar samenwerkingsverbanden aangingen.

Het was leuk, gevarieerd werk en ik zag een veelheid aan inspirerende kunstuitingen, waarvan ik sommige nog steeds op mijn netvlies heb staan.

Groene avonturen

Toch kwam er een punt dat ik ernaar verlangde om zelf iets te maken in plaats van voor anderen dingen te organiseren. En het liefst zou ik wat minder tijd achter mijn computer door willen brengen, want dat is uiteindelijk toch wat iedere kantoorbaan met zich meebrengt. Maar hoe krijg je vervolgens helder wat je precies zou willen en kunnen?

Stel jezelf vragen, eventueel met hulp van buitenaf en oriënteer je.

Ik zou het liefst meer buiten willen zijn, maar niet direct als boswachter, fietskoerier of postbode. Ik houd van vormgeven, van tekenen, van dingen maken.

Tuinarchitect of hovenier, dat komt in de buurt.

Ik schreef me in voor een deeltijdopleiding Tuin- en Landschaps-irichting aan Hogeschool Larenstein in Velp. Ik heb nog nooit in zo'n korte periode zoveel geleerd. We maken collages, maquettes, ontwerppopgaves. We gaan op excursies, we krijgen plantkunde op het landgoed van de school. Ik kom oren en ogen tekort.

Intussen ben ik heel wat groene avonturen verder. Ik heb oplos-

singen bedacht voor patio's en voor dakterrassen. Ik heb bos-tuinen en postzegeltuinen ontsloten. Het leuke is dat er altijd iets nieuws ontstaat. Het vormgeven van de buitenruimte gaat nooit vervelen. Je moet rekening houden met heel veel factoren en het is eigenlijk nooit af.

Buitenblog

Om mijn kennis en ervaring te delen schrijf ik samen met een collega (Ria Bos van Bos, erf en landschap) een buitenblog over groen in de ruimste zin van het woord: www.bosenbongers.nl van stadstuinieren tot landschapskunst, van geveltuin tot snel-wegberm. Het is niet uitsluitend voor tuinliefhebbers, maar voor iedereen die warm loopt voor groen.

Specifiek van dit vak is dat het seizoensgebonden is. Daardoor zijn er extreem drukke en relatief rustige periodes. De plannings-kant van het vak is hierdoor een vak apart. En ik heb te maken met alle zaken waar je als kleine zelfstandige tegenaan loopt.

Ik ben blij dat ik ooit het roer heb omgegooid. In dit vak komt voor mij alles bij elkaar: aandacht voor de natuur, het vormgeven en mensen blij maken door iets nieuws te creëren.

www.detuinwerkster.nl

‘We leven’

Bij Leen Bongers, oud docent wis- en natuurkunde en oud-conrector van het Erasmiaans, is een aantal jaar geleden de ziekte van Alzheimer geconstateerd. Hij is inmiddels volledig op hulp aangewezen en verblijft in een verpleeghuis. Het komt nooit meer goed. Zijn vrouw Gerti is ontroostbaar en gedesoriënteerd.

Aangrijpend zijn haar onvoorwaardelijke liefde en toewijding voor haar echtgenoot, die ze elke dag bezoekt maar die haar niet meer herkent.

Het laatste stukje leven samen en toch niet samen. Maar samen wel heel gelukkig geweest.

Gerti heeft in het eerste jaar van de ziekte van Leen 12 gedichten geschreven, elke maand een. Haar verdriet en wanhoop zijn daarin te lezen. Zoals ze zelf ook zegt: 'Het went nooit'.

Gerti heeft de redactie toestemming gegeven het tweede gedicht 'We leven', december 2017, te plaatsen in de Tolle belege. De andere gedichten vond zij te persoonlijk.

MARIELLE GISPEN-PRONK

We leven

*Ons dagelijkse rondje draaiden we
langzaam, ijverig en geduldig.
We konden zelfs dansen,
een stoel dichtbij – klaar voor gebruik.*

Plots de klap!

Nu leven we in parallelle cirkels.

*Zittend in zijn rolstoel
laat Leen trams Rotterdam
en treinen vele landen doorkruisen.
zijn leven ontrolt zich in het verleden.*

*Elke dag betreed ik beschroomd
en dan weer gretig zijn raadselachtige wereld.
Mijn ronde is een uitgestrekte rechte lijn.
Heen naar Leen en terug naar het lege huis.*

*En toch
hij leeft, hij ademt.
Hij ziet mij.
Hij toont mij zijn geliefde gezicht.*

Gerti Bongers-Stöckel

*Uit: Twaalf Maanden
gedichten
Rotterdam
2018*

Geen zadelpijn, wel ander damesleed

Fietsen met losse handen, geen handen aan het stuur dus. Roekeloos gedrag maar als ik dat zie dan word ik een beetje weemoedig want lang geleden, toen ik nog licht, lenig en onverschrokken was, deed ik dat ook. Die onbekommerde overmoed ben ik helemaal kwijt geraakt. Het mechanisme van vliegtuigen vertrouw ik niet, ik ga niet zwemmen als ik de bodem niet kan zien en rijkswegen worden zoveel mogelijk door mij gemeden want ik mag er niet keren of stoppen.

door **MARIELLE GISPEN-PRONK**

Toch ben ik echt niet de enige stakker die zo bevreemd door het leven gaat. Een goede vriend, bepaald niet bang uitgevallen, kreeg voor zijn verjaardag een ballonvaart cadeau. Wat leuk zou je zeggen maar hij keek het gegeven paard recht in de bek, bedankte onvriendelijk en weigerde beslist met de woorden: “Al staan er drie tijgers achter me die zes weken niet gegeten hebben, mij krijg je daar niet in!”

Het vertrouwen in mijn eigen lichaam neemt ook af. Zonder de lezer lastig te vallen met medisch gezever - ik heb er een hekel aan als mensen hun wel en wee op ziektegebied, vaak aangevuld met weerzinwekkende details, zo nodig met de rest van de wereld moeten delen - houd ik het in mijn geval op ‘omstandigheden’, zoveel is er ook niet aan de hand met me.

Door omstandigheden dus zoek ik met aanzienlijk minder animo mijn sportieve grenzen op. Ik ontzie mijn hart, longen en spieren liever dan ze tot het uiterste in te spannen. De wegen van het leven en het lichaam zijn immers zo onvoorspelbaar. Ziekte, gevaar en rampspoed, overal ligt onheil op de loer. Niet echt geruststellend las ik laatst dat ziekte zekerheid wordt en gezondheid een toeval. Pfff. Het is me wat met dat ouder worden. Vroeger maakte ik me nergens druk over, en al helemaal niet over medische zaken. Of het moest zijn dat in mijn prille puberteit mijn ene borst op pijnlijke wijze begon te groeien daar waar de ontwikkeling van de andere nog op zich liet wachten. Ik was echt bang dat het bij één borst zou blijven en ik gedoemd zou zijn de rest van mijn leven ter lering en vooral vermaak op de kermis te moeten staan.

Nog iets. Ik vergeet steeds meer. Niet het gewone vergeten, wat de meesten wel zullen herkennen: je loopt naar een kast en terwijl je ervoor staat weet je niet meer wat je daar te zoeken hebt; je begint aan een verhaal en opeens weet je niet meer wat je eigenlijk wilde zeggen. Namen, afspraken en telefoonnummers niet meer kunnen onthouden, het valt allemaal nog wel binnen de grenzen van het toelaatbare. Nee, ik bedoel meer dat je geheugen informatie en gebeurtenissen even opslaat en dan gewoon ... uitwist.

Ik heb bijvoorbeeld de bedenkelijke gewoonte ontwikkeld kostbare kleinoden te verstoppen. Voor potentiële inbrekers welteverstaan. Ze zullen niks vinden want ik heb de kostbaarheden goed opgeborgen. Het is alleen zo jammer dat ik zelf vergeten ben waar. En nu is het onvindbaar. De inbrekers zullen er nooit plezier aan kunnen beleven. En ik ook niet. Tel uit je winst.

Bij mij rijpte de overtuiging dat, wilde ik niet wegwijnen in zinloze angsten en sombere levensverwachtingen, ik er in ieder geval voor moest zorgen wat minder achteloos met mijn gezondheid om te gaan. Door veel meer te bewegen het getob van me af te kunnen schudden. Mijn echtgenoot, die in het verleden een aantal vruchteloze pogingen had gedaan mij voor het fietsen, zijn favoriete tijdverdrijf,

te enthousiasmeren, zag zijn kans schoon. Hij bedacht dat een toerfiets voor mij, en voor zichzelf natuurlijk, wel een heel nuttig verjaardagscadeau kon zijn.

In de winkel werd ik uitvoerig geïnformeerd over een toerfiets met 14 versnellingen. Paarlen voor de zwijnen dacht ik nog. Thuis ben ik gewend aan een levensmoe fietsje met drie versnellingen waarvan de eerst twee zulke kuren vertonen dat ik gemakshalve alleen de derde nog gebruik.

Het was passen en meten en tenslotte diende er een proefrit gemaakt te worden. De fietsen hadden een bizar hoog frame, wat voor mij het simpele opstappen al schier onmogelijk maakte. Dat zei ik ook nog tegen de verkoper.

“Ik ben niet zo lenig hoor.”

De verkoper knikte want hij zag het ook. Het beloofde wat.

De ironie van het noodlot wilde dat ik tijdens die proefrit mijn boksschool passeerde, waar ik al jaren

train maar de laatste tijd mijn snuit niet meer had laten zien. De deuren daar stonden, vanwege de hitte, wijd open. Op het moment dat ik zwalkend en onhandig voorbij reed werd ik herkend door mijn trainster die met een vreugdekreet naar buiten rende. Ik schrok me gek en hing vol in de handremmen. Er ontrolde zich een buitengewoon gênant tafereel - ik droom er nog van - met mij over het stuur heen gevouwen om vervolgens op deerniswekkende wijze plat op de grond te belanden, recht voor de ingang van een volle zaal met jonge stoere amateurboksers. Die vernederende aanblik wekte natuurlijk de lachlust op bij die knullen.

“Heb je je bezeerd?” vroeg mijn trainster nog. Ze probeerde niet te lachen. En vervolgens jolig:

“Joh, moet jij geen zijwieltjes?”

Ja, hahaha, ik meelachen natuurlijk want ik deed maar alsof ik het ook geweldig grappig vond en stapte daarna met groot vertoon van zelfbeheersing, een eind uit het zicht van al die grinnikende kerels, weer op m’n fiets.

Twee toerfietsen en de bijbehorende fietsvakantie zijn er gekomen en voerden ons langs de kastelen van de Loire. We waren er al eens eerder geweest met onze kinderen, bij wie belangstelling voor kunst en cultuur slechts rudimentair ontwikkeld is. Met onverhopen tegenzin lieten ze zich toen meevoeren langs alle bezienswaardigheden en hun enige commentaar op alles was het sarcastisch uitgesproken ‘boeiend’. Dat haalde de lol er snel af dus hebben we het later nog een keer overgedaan zonder de kinderen.

Met de toerfiets op vakantie was in alle opzichten even wennen. Om te beginnen die idiote fietsbroek met een soort dikke zeemleren luier en dat op een leeftijd dat je het toch al niet meer moet hebben van je jeugdige bevalligheid. Maar het moet gezegd: zadelpijn heb ik niet gehad.

Het voorzichtige begin van onze tocht leidde ons langs de rivier, over smalle weggetjes vol met los grind. “Gewoon door blijven fietsen!” hoorde ik achter

me. “Dat kan jij makkelijk zeggen” dacht ik nog geprikkeld want ik had de grootste moeite niet weg te glijden met mijn achterwiel en hield zó verkrampt mijn stuur vast dat m’n bovenarmen er pijn van deden.

Arme nieuwe fiets. Dan ben je voorbestemd om landen en continenten te doorkruisen en dan tref je een bazin waar op fietsgebied hoegenaamd geen eer aan te behalen valt. Wat een treurig lot.

Wat verder van de rivier af opende zich voor mijn ogen een adembenemend landschap. Het was een andere wereld. De zon bescheen zonnebloemen en goudgele korenvelden (ik neem aan dat het koren was) omzoomd door fluweelgroene bossen; de wind voerde zomerse geuren mee; opvliegende vogels tekenden zich af tegen de stralend blauwe hemel. Ik raakte betoverd door de schoonheid van de natuur. Zo fietsten we ongehaast, aangenaam ontspannen in een rustige cadans verder, de harmonie slechts af en toe onderbroken door het wegslaan of inslikken van een insect. Had ik het plezier eerst nog moeten zoeken nu begon ik werkelijk lol aan deze fietsvakantie te beleven.

Bij de rand van een bos passeerden we een wild-rooster. Groot wild? Een hert misschien? Wat verderop zagen we een omineus bord.

Dit bos bleek de biotoop van het everzwijn te zijn. ‘Pas op! U bent in direct gevaar’, had er wat mij betreft ook op dat bord kunnen staan.

Angst kan de mens tot onvermoede daden verheffen en ik ging in de sprint in de hoogste versnelling, bang als ik was dat een bloeddorstig zwijn of een

andere levensgevaarlijke entiteit me te grazen zou nemen. Ondertussen speurde ik koortsachtig rond waar ik een goed heenkomen zou kunnen vinden mocht zo’n moordlustig monster me bij een onverhoedse aanval de weg versperren om z’n venijnige slag tanden in mijn been te kunnen zetten. De echtgenoot volgde, stikkend van het lachen - hij vond het allemaal één grote grap - onderwijl roepend: “KIJK UIT! Daar komt er een aan!”

Het was zaak zo snel mogelijk het vege lijf te redden. Normaal is er van wedijver geen sprake tussen ons want ik fiets als een regenwurm maar nu had m’n goed getrainde fietspartner toch moeite om me bij te houden.

Het was allemaal hilarisch natuurlijk maar ik heb naderhand wat speurwerk verricht op internet: een aanval van een everzwijn is weliswaar uitzonderlijk maar komt toch echt voor, vooral bij zeugen die hun jongen willen beschermen.

Ondanks deze hachelijke tocht met door mij getrotseerde gevaren begaf ik me volgende dag opgewekt en vol hernieuwde moed op pad.

Tot mijn ontsteltenis doemde er dit keer een akelig steile helling op.

“Oh maar dat kun je wel hoor.” Het was aanmoedigend bedoeld. “Gewoon eerst een aanloop nemen en dan terugschakelen, eventueel naar de vierde of derde versnelling.” Nou houdt hij er wat sportprestaties betreft heel andere maatstaven op na dus ik koesterde bij voorbaat al argwaan.

Het bleek inderdaad niet te doen. Niet voor mij althans. Ik trapte als een razende maar kwam voor

m’n gevoel nauwelijks vooruit. De weg liep in een bocht omhoog dus het einde was niet in zicht. En het duurde en het duurde maar. Het allerlaatste stuk heb ik, door extreme uitputting overmand, lopend moeten afleggen, wat gek genoeg ook nog zwaar was. Mijn hart bonkte mijn lijf uit en mijn hoofd leek te exploderen. Ik was ontzettend bang ergens een infarct te krijgen en ter plekke het leven te moeten laten. Was ik ternauwernood aan een everzwijn ontsnapt, kreeg ik dit weer.

Natuurlijk dacht ik op dat moment aan een elektrische fiets die mij een hoop ellende had kunnen besparen. Het was me ook aangeraden door mensen die zich er een hebben aangeschaft. Beetje vernederend is het wel want er kleeft toch iets bejaards aan zo’n fiets vind ik. Zolang ik het nog kan opbrengen doe ik het liever op eigen kracht. Ik word vaak ingehaald door e-bikers die soms wat meewarig omkijken naar mijn tegen-de-wind-in-geploeter. Maar ik heb oprecht moeite met het slag mensen dat grote fietstassen over de accu’s legt om die aan het oog der natie te onttrekken en zo de schijn ophoudt het allemaal zonder hulpmiddelen af te kunnen. Valspelen vind ik dat.

Tot mijn grote opluchting besloten we hierna om de ene dag te fietsen en de andere dag kastelen te bezoeken.

Werkelijk verontrustend was de ontdekking dat ik me zowel van het stadje Amboise als van het op een rots gebouwde kasteel aldaar, niets, maar dan ook helemaal niets meer wist te herinneren, ondanks twee eerdere bezoeken. De echtgenoot zag ook daar

de humor weer van in - wat heeft hij toch een hoop lol aan mij mogen beleven deze vakantie - en wreef het me nog in door me een opsomming te geven van alle bezienswaardigheden die ik gezien zou moeten hebben als ik ze niet vergeten was. We zouden er zelfs een rondleiding hebben gehad. Dat niets daarvan heeft kunnen beklijven bij me vond ik zorgwekkend.

Voor mijn geestesoog verrijst het park van de Efteling waar we lopen met onze dochter van bijna drie jaar oud. We vertellen haar alles over de sprookjes in de Efteling, Roodkapje en de boze wolf, Sneeuwwitje en haar boze stiefmoeder, Hans en Grietje en de gemene heks. Ademloos, met grote ogen en rode wangetjes luistert ze naar ons.

Ze is nog helemaal opgetogen als we haar’s avonds naar bed brengen.

Op de vraag of ze een leuke dag heeft gehad begint ze spontaan van pure pret in haar handjes te klappen.

“Oh ja! Zo leuk, zoooooo leuk!”

“En weet je nog wat je allemaal gezien hebt?”

“Ja hoor!”

“Wat heb je dan gezien?”

“KOEIEN!”

“Maar schatje, je hebt toch geen koeien gezien in de Efteling?”

“Oh nee! OLIFANTEN!”

Ze heeft niets onthouden.

Ik wel.

Voor altijd in de herinnering op te roepen.

Aanpassen aan de Japanse cultuur

De scriptie was ingeleverd en het solliciteren begonnen. Inmiddels heb ik al aardig wat sollicitaties achter de rug; hopelijk volgen de aanbiedingen snel. Als Masterstudent in Tokyo besloot ik ook te proberen goede carrièrekansen in Japan te vinden. Dat brengt culture eigenaardigheden en moeilijkheden met zich mee.

door **JOEP GISPEN**
(eindexamen 2012)

Een van mijn sollicitaties was bij een groot Japans bedrijf. Behalve een Chinees en twee Koreanen had men nog nooit een buitenlander aangenomen. Dan is het zaak om de Japanse gewoontes goed over te nemen. Drie keer op de deur kloppen voor het gesprek bijvoorbeeld. Twee keer is voor het toilet om te checken of iemand erop in slaap is gevallen. Mijn eerdere gewoonte om iedereen bij het begroeten de hand te schudden is absoluut not done hier. Alleen buigen is de bedoeling, dat doet iedereen. Het luistert heel nauw hoe men elkaar toespreekt: dat moet zo beleefd mogelijk bij een sollicitatie. Een verkeerde Japanse beleefdheidsvorm en alle wenkbrauwen schieten omhoog. Hun grootste zorg was uiteindelijk niet of ik over voldoende kwalificaties en vaardigheden beschikte maar of ik Japans eten lekker vond. Of

ik wel eens in een Japans openbaar bad was geweest. Kortom, kon ik me aanpassen aan hun cultuur met al z’n regels?

De Japanse werkcultuur kent meer bijzonderheden, zoals ik had ervaren tijdens een drie maanden durende stage. Van 10 tot 18 uur stond in mijn contract maar de baas had dat niet gelezen. Niemand gaat uit zichzelf naar huis als de baas nog niet vertrokken is, dus ik ook niet. Pas als Nishikawa-san zei dat het goed zo was, ging ik naar huis.

Er zijn niet alleen ongeschreven regels in Japan. Veel staan ook gewoon op papier. Op reis was een vriend zijn daglenzen vergeten. Even naar de opticien zou je zeggen, maar nee. Ook daar hebben de Japan-

ners regels voor. Je kan namelijk geen lenzen kopen zonder doktersrecept. Dat is niet wettelijk vastgelegd, gewoon een regel die winkels collectief hebben bedacht. Gekleurde lenzen mogen overigens weer wel zonder recept.

In zwembaden moeten alle brillen af want dat wordt beschouwd als te gevaarlijk. Ter illustratie, het gemiddelde Japanse zwembad is 1,20 meter diep. Als iemand zonder bril geen hand voor ogen ziet - zoals ik - loopt hij of zij het risico iemand een schoolslag in het gezicht te geven. Gevaarlijk dus. Dat maakt dan niet uit. Want de regels worden gevolgd en daar kan en mag niet vanaf geweken worden.

Bij het eten van kushikatsu, gefrituurd vlees met groente aan een stokje, mag je de spies maar één keer in de saus dopen. Ik en een cultureel ongevoelige vriend van mij besloten deze regel eens te negeren. Toen we voor de tweede keer de spies in de saus hielden, begon de chef achter de frituur boos naar ons te schreeuwen.

Voor mij echt vreemd is het gebruik dat vrouwen bij de mannen hun drankjes moeten inschenken. Dit wordt zo strikt nageleefd dat mij meerdere keren bijna boos de fles uit de hand werd gerukt toen ik zelf mijn bier wilde bijschenken. Ook moeten werknemers hun baas van alcoholische consumpties voorzien, wat qua oog-hand coördinatie steeds uit-

dagender wordt naarmate de avond vordert en het zicht meer vertroebeld raakt door de sake.

Sommige regels zijn juist weer prettig. Niet bellen in het openbaar vervoer bijvoorbeeld. Waar je ook bent, keurig in de rij staan. Zelfs bij grote festivals je afval netjes opruimen en bij elke kroeg die je bezoekt moet je altijd met een biertje beginnen. Uiteindelijk geeft dat toch een soort harmonieuze sfeer en dat is ook wat waard. Mijn zwembadfrustraties neem ik dan maar weer voor lief.

Overigens wil dat niet zeggen dat we in Nederland allemaal barbaren zijn. In Japan wordt de deur voor vreemden niet open gehouden. Ook wordt er door een maas in de wet consequent op de stoep gefietst, heel irritant. En tijdens het spitsuur is er bij het in- en uitstappen in trein en metro geen sprake meer van harmonieuze samenwerking; het is dan ieder voor zich en de sterkste elleboog wint.

Deze gedachten schoten door mij heen toen het hoofd personeelszaken van het Japanse bedrijf mij vroeg of ik nog culture shocks had ervaren. Een vraag waar ik makkelijk mijn vingers aan had kunnen branden maar ik antwoordde dat ik vaak mijn hoofd stoot omdat ik zo lang ben en moeilijk schoenen in mijn maat kan vinden. Iedereen moest hartelijk lachen en het was op naar de volgende vraag.

Na twee jaar kende ik de regels goed genoeg om de juiste antwoorden te kunnen geven.

Brandscaper Siobhan Burger:

‘Je hebt lef nodig om met ons te werken’

Siobhan Burger deed een master Museum Studies in New York, aan de NYU, toen ze werd gebeld door Faye Ellen. “Ik had nog een half jaar te gaan, moest mijn scriptie nog schrijven. Faye zei dat ze ontslag ging nemen en voor zichzelf zou beginnen. Ze vroeg of ik wilde meedoen. Ik moest meteen beslissen: ja of nee. We hadden eerder samengewerkt en ook al een gezamenlijke ambitie uitgesproken om een manier te vinden om de culturele sector financieel te verduurzamen. Dat is de nobele missie waaruit we zijn ontstaan. In de praktijk interesseert dat helemaal niemand. Dat is wel weer fascinerend”.

door **LEEN BOM**

Drie jaar geleden schreven Ellen en Burger hun bedrijf in bij de KvK. Arttenders brengt bedrijfsleven en kunstsector nader tot elkaar. Dat is niet altijd eenvoudig: “Opdrachtgevers uit het bedrijfsleven zitten vaak niet op kunst te wachten, want met kunstenaars werken wordt gezien als hoofdpijn. Je hebt te maken met intellectueel eigendom, met materialen en productie en onderhoud, allemaal complexer dan een lik verf of een poster. Dus kunst voor de kunst interesseert hen niet. Het doel van onze klanten is om een praktisch vraagstuk op te lossen, waarbij ze nooit hadden bedacht dat vormgeving en creativiteit daar de sleutel van zouden kunnen zijn. Onze kracht: mooi vormgegeven oplossingen voor praktische uitdagingen”.

“We halen onze eigen opdrachten binnen. Bedrijven komen niet bij ons, wij komen bij hen. Daarin verschillen wij van de meer traditionele partijen. Wij zitten de krant te lezen, zien dat een bedrijf ergens mee bezig is en er niet uit komt en sturen een e-mail. Dit kan gaan om de vormgeving van een interieur voor een groot bedrijf, een reclamecampagne voor een non-profit of het ontwikkelen van een creatief concept voor de positionering van een winkelcentrum. We gaan na wat de behoefte is. Onderzoek doen is part of the job. Hoe we ons daarna presenteren is afhankelijk van met wie we aan tafel zitten. Aan het begin van een project is er altijd een strategisch moment. Het is onze rol om klanten te adviseren hoe ze het best bepaalde doelen kunnen combineren om tot een maximale impact te komen. Dat advies houdt altijd rekening met verschillende aspecten, zoals beleving, communicatie en lokaal draagvlak”.

“Per project stellen we een team samen van experts en kunstenaars waarmee we de opdracht op een verrassende wijze kunnen vormgeven. We scouten die kunstenaars door actief naar afstudeershows te gaan, naar tentoonstellingen. Daarnaast hebben we een groot, internationaal netwerk aan curatoren die we kunnen raadplegen. Ook doen we veel via social media, omdat hedendaagse kunstenaars zichzelf best kunnen verkopen en daar geen tussenpersoon voor nodig hebben. We delen onze inspiratie dage-

Arttenders Faye Ellen en Siobhan Burger (rechts).
Foto credits: Antim Photography

Siobhan Burger deed eindexamen in 2006. Ze is getrouwd met Peter de Weert, die zijn gymnasiumdiploma een jaar eerder behaalde. Siobhan ("Een Ierse naam. Mijn ouders zijn de naam ergens tegengekomen en vonden die gewoon mooi") is moeder van een zoon. Een tweede kind is op komst.
www.arttenders.com
Instagram @arttenders

lijks via ons Instagram account. Zo blijven we op de hoogte van wat er speelt, wie er relevant zijn, wie er mogelijk in staat zijn een bepaalde opdracht uit te voeren, hoewel ze dat misschien nog nooit hebben gedaan. We kunnen de kunstenaars helpen hun portfolio te verbreden. Velen van hen hebben nog nooit op onze manier in opdracht gewerkt. Wij zorgen voor het hele proces en nemen de kunstenaar mee in een andere markt".

Pionieren

"Om met ons te werken heb je lef nodig. Je krijgt iets wat je niet had verwacht. Jij moet andere mensen overtuigen dat dit the way to go is. We hebben dus een bepaald ambassadeurschap nodig van onze opdrachtgever".

"Wat wij doen is meer dan het koppelen van een vraag aan een antwoord. Wij ontwikkelen een vaak ruimtelijke merkbeleving voor onze klant. Daar bestaat een modeterm voor: brandscaper. Zo zouden wij onszelf prima kunnen noemen".

"Dat we zo vraaggericht werken maakt dat we ongrijpbaar blijven. Op een gegeven moment word je gevestigde orde maar nu zijn we nog aan het pionieren in een sector die wel in transitie is maar waar dat heel erg langzaam gaat".

"Door de niche waarin we opereren zijn we moeilijk in een hokje te stoppen. We zitten niet in het gesubsidieerde bestel, dus 'horen' we niet bij de cultuursector terwijl we concurreren met interieurarchitecten of reclamebureaus. We zijn een soort creatief niemandsland aan het ontginnen".

"Uiteindelijk zijn we sociaal-maatschappelijk aan het ondernemen. We maken namelijk een verdienmodel voor iets wat veelal geen verdienmodel heeft of zijn weg naar de markt niet weet te vinden. We zorgen dat er werk komt voor kunstenaars die op zoek zijn naar opdrachten. Daarnaast pakken we, in de projecten die we doen, vaak sociaal-maatschappelijke thema's mee".

Grote lijnen

Na het Erasmiaans begon Siobhan met een vooropleiding aan de Gerrit Rietveld Academie in Amsterdam. "Dat was vooral om uit te vogelen wat ik wilde: iets creatiefs of niet. De kunstacademie was erg experimenteel en dat was niet mijn ding. Daarom heb ik besloten naar de TU te gaan om Industrieel Ontwerpen te doen. Na anderhalf jaar kwam ik erachter dat ik daar heel erg ongelukkig van werd, hoewel ik er veel heb geleerd. Je bent op een technische opleiding bezig met dingetjes uitrekenen, tot in detail, terwijl mijn kracht ligt in de grote lijnen, het uitdenken en het uitwerken".

"Na de TU ben ik alsnog naar de Kunstacademie gegaan, maar dan in Den Haag. Bij de opleiding Interieur Architectuur lag het accent op toegepast ontwerpen en dat sprak me erg aan. Alleen de kwaliteit van het onderwijs was dusdanig dat ik na anderhalf jaar heb besloten dat ze echt geen euro meer van me kregen. Op dat moment hadden mijn ouders hun twijfels of ik ooit nog ergens goed terecht zou komen".

"Uiteindelijk ben ik bij de Erasmus Universiteit beland, bij Algemene Cultuurwetenschappen. De sociale aspecten van kunst en de creatieve sector in combinatie met de technische en praktische kennis die ik al had opgedaan, zorgden ervoor dat ik een uitgebreide kijk kreeg op wat de creatieve industrie inhoudt".

"Via cultuurwetenschappen kom je al snel in de grote, georganiseerde museale wereld, in een sector waar gezegd wordt dat er veel geïnnoveerd wordt, omdat dat de kracht van kunst zou zijn in de maatschappij, maar waar dat in de praktijk erg weinig gebeurt. Vooral op het gebied van financiering is er op een gegeven moment een enorme cut geweest in de cultuursector. Wat me opviel en ook verwonderde, was dat zoveel instellingen niet van buitenaf, van een afstandje naar zichzelf konden kijken en dat ze zichzelf niet op een andere manier in de markt konden zetten. Dat was voor mij het moment dat ik besloot dat ik mijn master in New York wilde doen, om me te verdiepen in alternatieve financieringsstromen, die heel anders zijn dan wat we in Nederland kennen".

"Vanuit de overheid wordt hard geroepen dat de sector meer moet doen met sponsoring. Dat vereist een gedragsverandering, niet alleen van de sector maar ook van het bedrijfsleven, en ook van private financiers".

"De creatieve industrie in Nederland is erg bescheiden, erg dienend: 'We hebben dit geweldige plan maar wil je me alsjeblieft helpen'. In de Verenigde Staten zijn de instellingen zakelijker. Ze geloven onvoorwaardelijk in hun eigen product en meerwaarde en ze weten dat ook nog te onderbouwen: 'Jongens, we gaan dit doen, we gaan zoveel bezoekers trekken en dit zit er in voor jou'. Dat is super Amerikaans. Dat is niet anders bij de groten dan bij de kleintjes".

Nieuwsgierigheid

"De ouders van Faye, mijn zakenpartner, hebben een kunstgalerie in Den Helder. Faye is opgegroeid in die galerie. Zij is veel pittiger dan ik ben. Zij is ongeëvenaard in projectmanagement, terwijl ik liever de communicatieprojecten pak, de strategische voor de lange termijn. We zijn een team. Ik doe niets zonder haar input en vice versa".

"Mijn ouders zijn zeer creatief, maar achteraf denk ik dat ik erg gevormd ben door het Erasmiaans. Je merkt dat veel leerlingen die van onze school zijn afgekomen een creatief beroep zijn gaan uitoefenen. Dat ligt toch aan een bepaalde nieuwsgierigheid ten opzichte van de wereld die je aangeleerd krijgt".

"Bij Arttenders werken we vaak samen met oud-klassgenoten, zoals onze fiscaal adviseur en onze IE jurist. We hebben veel te maken met intellectueel eigendom, waarbij gebruikslicenties moeten worden afgesloten. Dat is best complex. Het is onze taak om zowel de belangen van onze klanten te behartigen als die van de kunstenaar en om beide partijen te adviseren op de lange termijn. Ook onze webdeveloper en onze grafische mannen zijn oud-Erasmianen. Dat zijn mensen met wie we in contact zijn gebleven en met wie je dezelfde taal spreekt. Met hen heb je maar een half woord nodig. En omdat je een bepaalde geschiedenis deelt, kun je elkaar ook op een onchristelijk tijdstip bellen".

Liefde, aandacht en kwaliteit

Als voorbeeld van een geslaagd Arttendersproject noemt Siobhan een campagne voor het 40-jarig bestaan van de glasbak. De opdracht was tweeledig: enerzijds om hernieuwde urgentie te creëren voor het glaszamelbeleid van gemeenten, anderzijds om een publiek feestje te vieren vanwege veertig mooie jaren.

"Dat was echt een advertentiecampaigned. Wij waren een vreemde eend in de bijt, moesten hiervoor strijden tegen twee reclamebureaus. We hebben veel expertise in ons team gehaald, zoals creative directors Lennart en Sanders en via hen De Jeugd van Tegenwoordig, die een nummer hebben geschreven over zoiets on-sexy's als de glasbak. Vervolgens moesten we de opdrachtgever ervan overtuigen om al zijn geld in te zetten op het lanceren van een track waar hij geen inhoudelijke regie over had. Het resultaat was heel gaaf. We hebben er zelfs een content award mee gewonnen. Daarom zit ik dit jaar in de jury, weer als vreemde eend".

"Iedereen in het dagelijks leven heeft het recht op een mooi ontworpen omgeving. Daarbij maakt het niet uit of je in het centrum woont of ergens in een buitenwijk, of je op de snelweg bevindt of in de trein; iedereen vindt het prettig in een ruimte te zijn waar liefde, aandacht en kwaliteit in zitten. Vooral als daarover is nagedacht op een manier die verder gaat dan pure functionaliteit. Dat is een manier van integraal werken waarvan we merken dat steeds meer partijen ervoor open staan ook al heeft dat tot gevolg dat je soms je eigen belangen moet loslaten om ze vervolgens weer aan te scherpen ten behoeve van een groter geheel. Onze droom is dat het evident wordt dat onze projecten juist die meerwaarde hebben".

MAARTEN
DEN OTTOLANDER

IN GESPREK
MET

MAARTEN
DEN OTTOLANDER

‘Als je met jezelf spreekt moet je goed luisteren; soms hoor je wat nieuws’

De redactie van Tolle belege heeft een hooggewaardeerde oud-leerling gevraagd om zichzelf een interview af te nemen. Een nieuw concept.

door **MAARTEN DEN OTTOLANDER**

Je zat op het Erasmiaans in de jaren zeventig. Wat heeft de school je gebracht voor je latere loopbaan?

“Dank voor deze vraag. Die zag ik niet aankomen”. Maarten denkt even na om vervolgens te antwoorden: “Ik denk vrijheid in structuur. Ik werd intellectueel en creatief uitgedaagd met veel ruimte om nieuwe inzichten te ontwikkelen, maar wel binnen een duidelijke structuur en discipline. De uren die ik bij het beeld van Erasmus heb doorgebracht wanneer ik er weer was uitgestuurd, hebben veel opgeleverd. Als je het te dol maakt heeft dat consequenties. Bij ondernemerschap geldt dat ook. Je moet bereid zijn de ultieme gevolgen van je handelen te accepteren. Dan heb je vrijheid, dan bouw je dingen op”.

Kun je dat nader toelichten?

“Ik heb dertien jaar geleden in Nederland als eerste in de markt een bedrijf opgericht dat zich voor 100% ging bezighouden met educatie voor toezichthouders. De aanleiding was heel toevallig. Ik was in die tijd commissaris en merkte dat mijn aanwezigheid weinig impact had op de gang van zaken. Ik heb toen een paar medecommissarissen gebeld en die hadden dezelfde ervaring. ‘Dat kan toch eigenlijk niet’ was de conclusie en toen hebben we een avond georganiseerd met twaalf commissarissen. Een vriendje van mij bij PwC gaf aan dat hij wel de inhoud van de avond wilde verzorgen. Toen belde Dolf van den Brink, indertijd topman bij ABNAMRO, met de vraag of hij kon aanschuiven. Ik zei toen: ‘Dolf daar ben jij te ervaren voor’. ‘Weet je wat’, zei hij toen, ‘dan ben ik de ervaringspartner van de avond’. En zo is de formule ontstaan van kennis, ervaring en peer group learning. En die formule staat eigenlijk nog steeds, zij het dat je alleen op uitnodiging kunt meedoen. Want als een groep van elkaar moet leren, is het van belang dat je deze zorgvuldig samenstelt en moet je niet aan open inschrijving doen”.

Is dat ‘op uitnodiging’ juist niet het gesloten wereldje van het old boys network?

“Ja en nee. Ja, in de zin dat je goed beoordeelt aan welk profiel iemand moet voldoen om commissaris te zijn. Nee, omdat ik in deze visie heel goed kijk waaraan commissarissen juist in deze tijd moeten voldoen. En dat is anders dan het old boys network waar iedereen elkaar kent en dezelfde taal spreekt. Het voordeel van dat old boys network is wel dat je elkaar snel begrijpt. Het nadeel is dat het te eenzijdig is om tot een goede rolinvulling te komen van de totale Raad. En dat is bepalend. Er ontstaat trouwens nu ook al een beetje een old girls network...”

Wat is dan je visie?

“Je vraagt wel door, hè! Je kunt niet alle aspecten in één persoon verenigen, maar fundamenteel vind

ik wel dat elke commissaris een open mind moet hebben en boven zich zelf moet kunnen uitstijgen. Dat is een vorm van wijsheid. Ook zie ik graag dat hij/zij zoveel ervaring heeft dat hij/zij - met minder informatie dan de bestuurder - toch weet waarnaar gekeken en waarop doorgevraagd moet worden. Daarom ben ik geen voorstander van commissarissen van onder de 30 jaar wat nu een beetje in de mode is. Ik zal wel een oude zak aan het worden zijn, maar inzicht in bestuurlijke processen en (machts)spelletjes is belangrijk. Ervaring is ook van belang om wat je constateert, zo te kunnen brengen dat de overige commissarissen daarin meegaan en dat de bestuurder het oppakt. Ik zie wel dat - vanuit de nieuwe digitale economie - commissarissen steeds jonger worden. Maar dat is logisch en wenselijk”.

“Er zijn ook andere manieren om de denkbeelden van de nieuwe generatie te betrekken in de board. Je kunt niet voor elke nieuwe invalshoek een commissaris benoemen. Dan krijg je bestuurlijke drukte. Zo ben ik uit een Raad getreden omdat zij dachten met elf leden te kunnen toezichhouden na een fusie. Je zult er maar bestuurder zijn...”

“Wat steeds belangrijker wordt is verbinding met de context van de organisaties. Er verandert zoveel (politiek, maatschappelijk, digitaal, businessmodellen, concurrentieveld etc.) dat je commissarissen nodig hebt die vanuit hun wereld deze aspecten inbrengen. Het betekent wel dat je als commissaris geen one trick pony meer kunt zijn. Je moet op meerdere aandachtsterreinen een bijdrage kunnen leveren”.

“Ga je me nog iets vragen over diversiteit?”

Goed dat je dat aangeeft want die had ik niet op mijn lijstje staan. Het is wel heel actueel, begrijp ik.

“Wat mij opvalt in de wereld van commissarissen is dat iedereen graag roept: ‘Als Raad zijn we zó divers samengesteld’. Diversiteit gaat trouwens veel verder dan gender; kennis van digitalisering, innovatie en het maatschappelijk veld zijn allemaal nieuwe terreinen die diversiteit invulling geven. Daar zou ik overigens wel wat meer snelheid in willen zien. Men roept het wel, maar bij de daadwerkelijk invulling - met name op het terrein van digitalisering - gaat het nog langzaam. Hemingway heeft vijf jaar geleden als eerste aparte opleidingsprogramma’s en forums voor deze professionele doelgroep opgezet. ‘Wat goed dat jullie dat doen’, hoor ik vaak, maar ons bellen of zij met deze nieuwe commissarissen in gesprek kunnen komen gebeurt nog te weinig, als je kijkt naar het belang”.

“Het lijkt het soms op de Engelse uitspraak reshuffling the deck chairs on the Titanic. Anders gezegd:

we maken ons druk om de gebruikelijke gang zaken - en dat blijft ook belangrijk - maar wat er in de omgeving gebeurt en verandert zien we niet of onderschatten we. Soms ontluisterend hoe vooral oudere, ervaren mannelijke (!) commissarissen hier tegenaan kijken. De wapenfeiten waardoor zij ooit het commissariaat hebben verkregen, worden in rap tempo minder relevant. Als je dat niet durft te onderkennen, heeft de Raad - en daarmee de organisatie - een probleem. Daarom vind ik de basiseigenschap van een commissaris om ‘over je eigen schaduw heen te kunnen stappen’ zo belangrijk”.

“Maar waar was ik?”

Ik vroeg je over diversiteit.

“O ja. Diversiteit is absoluut noodzakelijk, maar het enkele feit dat je als Raad divers bent samengesteld is onvoldoende. Je moet meer tijd besteden om elkaar, elkaars wereld en overtuigingen te begrijpen. Want pas dan gaat het werken”.

“Mooi voorbeeld. Een paar jaar geleden was er een bijeenkomst met het thema de rol van de commissaris in een crisissituatie. De Raad was divers samengesteld. Echter, toen er een crisisteam moest worden gevormd, werd het team samengesteld uit die leden van de Raad die allemaal dezelfde taal spraken en dezelfde achtergrond hadden. Want Babylonische spraakverwarring tijdens een crisis kun je niet gebruiken. Ironisch hè? Op papier divers samengesteld, maar op het moment suprême zet je diversiteit buitenspel. Want toen het erop aankwam was er helemaal geen diversiteit. Leerpunt: Je moet met de toenemende diversiteit meer aandacht besteden aan het elkaar begrijpen. Zeker als je je realiseert dat een Raad van Commissarissen elkaar maar een paar keer per jaar ziet, de leden buiten de vergaderingen om met andere zaken bezig zijn en er vaak geen gelegenheid is om de dag erna nog eens na te praten of wat er gebeurde in de vergadering wel zo goed was”.

Dus?

“Dit betekent dus, dat je tijdens de vergadering zeer hoge eisen moet stellen aan de kwaliteit van het proces en de discussie. Dat wordt ook verwacht van een goede voorzitter. Niet voor niets wordt in elke boardevaluatie gevraagd naar de rol van de voorzitter”.

Ik krijg het idee dat we het hele blad wel vol kunnen schrijven over jouw wereld van toezicht. Je hebt onlangs met twee andere auteurs een boek geschreven ‘Uit het leven van een commissaris’. Als ik dat lees, dan is het een praktisch boek met veel dilemma’s, terwijl mijn beeld van het werk van een commissaris is, dat het vaak ‘hoog over’ is.

“Dat ‘hoog over’ valt mijns inziens wel mee. Je moet wel boven de materie kunnen uitstijgen om af en toe te kunnen inzoomen op details. Maar er is geen ‘handboek soldaat’ voor het commissariaat. Dat maakt het vak ook zo interessant en tegelijkertijd ook ongeschikt voor veel mensen. Het verbaast mij nog steeds hoeveel mensen mij bellen om een kopje koffie te drinken, omdat zij toezichthouder willen worden. Ik denk dan wel eens: ‘Heb jij vanochtend voor de spiegel gestaan?’ Het is echt een vak met een andere rol dan die van executive, waar hoge eisen aan gesteld worden en waar niet iedereen geschikt voor is. Zelf heb ik een aanbod voor een commissariaat - vanwege mijn marketingachtergrond - eens afgewezen omdat ik iemand in onze opleiding had die als commissaris een betere gesprekspartner was. Die was ook jonger. En als ik eerlijk ben, is mijn expertise van (digital) marketing wat gedateerd”.

Tot slot: Wat vind jij één van de grootste dilemma’s van toezichthouders?

“Dat is natuurlijk een onmogelijke vraag want dilemma’s zijn meestal situationeel. Maar als ik er dan toch één moet noemen is dat de timing van interventie. Een interventie is per definitie te vroeg of te laat. Die ga ik niet toelichten. Denk daar zelf maar eens over na. De meeste lezers hebben toch gymnasium gedaan?”

Maarten, wat vond je van dit gesprek?

“Tja, ik vond veel vragen wat voorspelbaar - die had ik ook kunnen verzinnen - maar dat kan aan mij liggen. Het deed mij ook een beetje denken aan Mr Bean die zichzelf kerstkaarten stuurt. Hij was trouwens blij verrast toen hij ze kreeg. En voor de rest moet de geïnteresseerde lezer maar mijn recente boek lezen”.

Maarten den Ottolander

(eindexamen 1977)

is oprichter van Hemingway Professional Governance, een all round service provider voor toezichthouders (non-executive educatie, werwing en boardevaluatie). Hij studeerde Rechten en deeltijd Theologie in Leiden en volgde een MBA op Nijenrode. Hij was voordat hij zijn bedrijf oprichtte Directeur Marketing, IR en Corporate Communicatie bij Randstad Holding en werkte daarvoor bij NedLloyd, onder meer in Zuid-Amerika. Hij is getrouwd met Rosalinde Visser, heeft drie volwassen kinderen en is actief bij de Remonstranten.

‘Waag de sprong!’

Een nieuwe mail in mijn inbox. ‘Vrijwillige vertrekregeling’ luidt de titel. YES! is mijn eerste gedachte. Onmiddellijk gevolgd door een golf van angst. Mijn baan opzeggen? Zomaar weggaan met een zakje geld? Voor mezelf beginnen? De hypotheek betalen? Hoe dan?!

Wekenlang zoek ik bevestiging bij vrienden, familie en random taxichauffeurs. Het voelt zó spannend om deze stap te wagen. Maar uiteindelijk kom ik terug bij het allereerste gevoel: YES. Ik grijp deze kans!

Na 10 jaar zeg ik vaarwel tegen mijn baan als presentator van het dagelijkse nieuws bij RTV Utrecht. Een droombaan, waarbij elke dag mijn haar in de krul wordt gedaan, ik langs de visagie mag en letterlijk in de spotlight zit. Maar na de vijfde verkiezing van de lekkerste banketstaaf van Maarssen wil ik ontdekken of er nog meer in het vat zit. Wat er nog meer in mij zit. Ik ben wel gewend om andermans verhalen voor te lezen. Maar wie ben ik zelf eigenlijk?

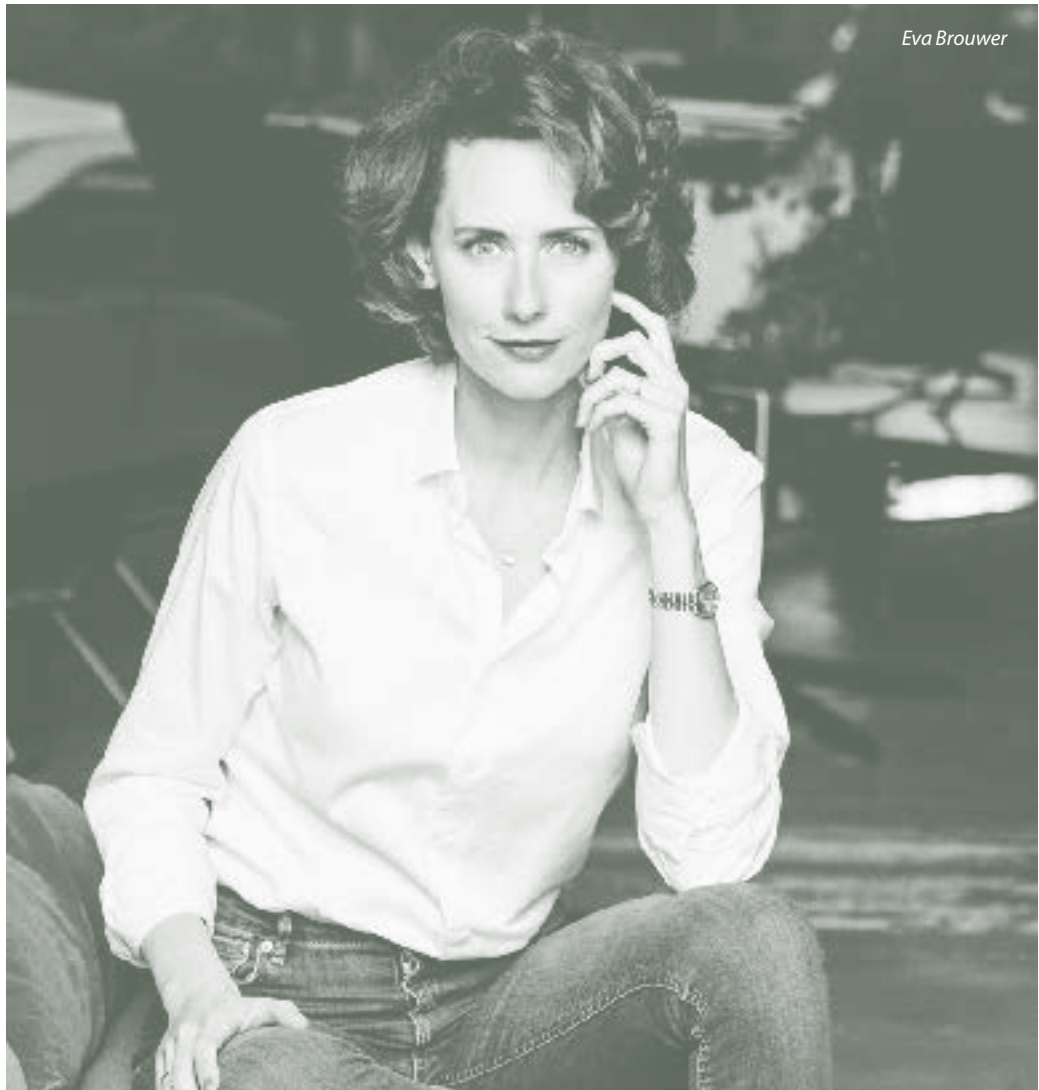
Het is het begin van mijn eigen bedrijf Pak je Podium, waarmee ik presentatiecoaching geef. Ik daag anderen uit de ambassadeur van hun eigen bedrijf of vakgebied te zijn. Ik stimuleer mensen om lezingen te geven, persoonlijke ervaringen te delen en zich bloot te geven in woord en beeld op social media. En tijdens dat proces leer ik ook mezelf kennen en leef ik mijn motto voor.

Als ik nu overdag op het terras zit met een klant, in plaats van dag in dag uit vanuit de file op de redactie, overvalt me een groot gevoel van dankbaarheid. Ik ben zo blij dat ik het heb aangedurfd om te kiezen voor vertrouwen, in plaats van te blijven hangen in

angst en te spelen op safe. Als je in een spannende situatie zit en je moet ergens afscheid van nemen, kan het verlamdend voelen. Je hebt nog helemaal geen beeld van de andere kant. Maar ik kan je zeggen: het komt goed. Waag de sprong. Pak je Podium!

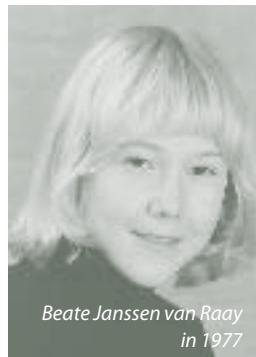
Eva Brouwer is dagvoorzitter – presentator van zakelijke evenementen – en presentatiecoach bij haar eigen bedrijf Pak je Podium. Ze is schrijver van het boek 'In 10 stappen je podium pakken'. Van 1993 tot 1999 zat ze op het Erasmiaans Gymnasium. Sinds kort maakt ze deel uit van het bestuur van alumnivereniging Semper Floreat, waar ze de marketing en communicatie voor haar rekening neemt. Eva is getrouwd, heeft een zoontje van 4 en woont in Amsterdam.

door **EVA BROUWER**
(eindexamen 1999)

Eva Brouwer

Vrolijke corpsbal kiest voor politiek

Beate Janssen van Raay
in 1977

Het was niet zo dat ik opeens dacht: het roer moet om. Het was meer zo dat ik vond dat ik eindelijk moest kiezen. Na mijn middelbare-schooltijd ging ik theologie studeren, daarbij werd ik lid van het corps. Als je zoals ik uit Kratingen

kwam en bovendien uit een familie waar zowel mannen als vrouwen al een paar generaties corpslid waren, dacht je over dat laatste nauwelijks na. Niet lid worden mocht natuurlijk, maar werd wel beschouwd als extreem alternatief en opstandig.

In Amsterdam was ik een vrolijke corpsbal. Daarnaast deed ik die rare studie en van daaruit vrijwilligerswerk op het maatschappelijke vlak, indertijd misschien meer uit nieuwsgierigheid en hang naar avontuur dan uit pure goedheid. Maar toch ook wel vanuit het besef dat als je een makkelijk leven hebt en veel hebt meegekregen je verplicht bent om iets

terug te doen. Het was de tijd van junks en AIDS, overal in Amsterdam waren daklozen en slingerden injectienaalden. Ik werkte tijdens mijn studie in een inloophuis waar je even op kon warmen, een kopje koffie kreeg en je je vuile spuit kon inruilen voor een schone.

Na mijn studie werkte ik met jongeren in Amsterdam West en bij Vluchtelingenwerk. Ik was modieus linksig in die tijd, zoals de meesten van mijn vrienden. Maar ik had geen enkele behoefte om politiek actief te worden. Integendeel eigenlijk. Mijn vader was politicus en ik had van heel dichtbij gezien wat dat met je doet, wat het van je vraagt en wat dat kan kosten op het persoonlijke vlak. Ik had ook geen zin om me aan een bepaalde partij te verbinden, had het idee dat je je dan altijd moet conformeren aan de standpunten van die partij.

Door de opkomst van Wilders veranderde dat, het werd nu juist wel tijd om te kiezen. Het schokte mij diep dat een politieke partij zo kon groeien door bevolkingsgroepen tegen elkaar op te zetten. Ik had mijn veilige nest inmiddels voldoende achter me gelaten om te weten hoezeer hiermee mensen de stuipen op het lijf werden gejaagd. Het was gelukkig ook de tijd van burgemeester Cohen, die in Amster-

dam met zijn college met Asscher en Aboutaleb de boel bij elkaar bleef houden. Dat leek me het enige juiste antwoord, ik had geen enkele moeite me daaraan te conformeren en ik werd lid van de PvdA. Ik werd uitgenodigd voor de afdelingsvergadering van de lokale PvdA van de gemeente waar ik woon, een week later zat ik in het bestuur en in 2014 kwam ik in de gemeenteraad.

Wat ik nooit wilde was uitgekomen, maar ik heb er geen moment spijt van gehad. Het gaat in de raad niet alleen om verbindende woorden, je kunt ook bijdragen aan concrete zaken. Ook heel mooi: je spreekt zoveel verschillende mensen dat je inzicht in de maatschappij wezenlijk verandert. Ik begrijp inmiddels ook beter waarom mensen zich verdrongen voelen door nieuwkomers: waar schaarste heerst komt ruzie. Nog steeds vind ik het een schande dat politici dat gebruiken om er zichzelf mee te profileren maar hun kiezers begrijp ik wel. Mijn kleine gemeente krijgt er de komende jaren een paar honderd woningen bij, waarvan 30 procent sociaal. En daar heb ik dan toch maar mooi aan bijgedragen.

door **BEATE JANSSEN VAN RAAY**
(eindexamen 1981)

Beate Janssen van Raay (links) op het toneel van het Erasmiaans

Van Palace naar Dokkum

Wanneer ik het roer omgooide? En waarom? Na de Erasmiaanse schoolbanken was de stap naar Leiden (hoe braaf) om Internationaal recht te gaan studeren niet heel groot. En van daaruit naar Brussel, waar ik werkte bij en later met de Europese Commissie, lag ook in de lijn. Misschien was een eerste echte knoop die doorgehakt werd dat ik m’n MBA in Barcelona ging doen; toch de keuze voor het bedrijfsleven. Met m’n rode VW kevertje de autotrein genomen en het avontuur tegemoet.

Maar als je m’n vrienden vraagt, dan zullen ze je vertellen dat hun monden echt openvielen toen ik mijn Brusselse jaren en een internationale baan inruilde voor Dokkum. Ja, Dokkum in Noord Friesland. Die stad van Bonifatius. Ik was er zelfs nog nooit eerder geweest. Maar John (het is al “aan” sinds de zesde klas van het Erasmiaans) vond in het kleinste ziekenhuisje van Nederland een geweldige plek als neuroloog cum hoofdpijnkliniek en voor mij bleek AEGON een paar maanden later een mooie nieuwe carrièrestap te bieden. En naast werken bleek de kwaliteit van leven onverwacht hoog. Zo hoog dat we er inmiddels al vele jaren wonen. Hier werd ook zoon Pepijn geboren. Dit is een prachtige en veilige plek om op te groeien.

Van de Rotterdamse Kerstbondavonden op het toneel van Palace en de redactie van de Tolle Lege in

het hok achter het toneel (toen stinkende stencilmachines nog bestonden) via “the world is my oyster” naar de Friese koeien (en gelukkig nog veel meer). Het kan verkeren.

Er volgde nog een volgende ruk aan het roer toen ik van het bedrijfsleven overstapte naar de zorg. Een bewuste keuze om iets nieuws te leren, weer nieuwsgierig te zijn en de automatische piloot niet z’n gang te laten gaan. En een keuze om m’n competenties in te zetten voor een sector waar nog zoveel moet maar ook zoveel nog kan. 1000 cliënten, 1000 vrijwilligers en meer dan 1000 medewerkers: een grote verantwoordelijkheid, veel vallen en opstaan maar ook veel vooruitgang boeken.

Toch gaat het na 12 jaar weer kriebelen. Ben ik benieuwd wat er nog meer te doen is. Wel of niet

terug naar het bedrijfsleven, weer internationaal? Inmiddels pendelen we tussen Knokke (B.), waar John werkt, en Friesland en gaat zoon Pepijn (inmiddels beloofd met de bul van een “echt” gymnasium) deze zomer naar Delft om maritieme techniek te studeren. Welke wind gaat er dan waaien en ga ik toch weer overstag?

Meneer Van der Blom zou, hoop ik, trots op me zijn wanneer ik me bij deze vragen blijf realiseren dat Seneca al zei dat het van jezelf afhangt of: “in ultimas expellaris terras licebit, in quolibet barbariae angulo colloceris, hospitalis tibi illa qualiscumque sedes erit”.

door **ASTRID-ODILE DE VISSER**
(eindexamen 1982)

Het roer om in de jaren zestig en zeventig!

In 1995 vroeg geschiedenisleraar Leen Stout mij een bijdrage te leveren aan de bundel ‘Het Erasmiaans Gymnasium na 666 jaar’. Onderwerp: ‘de roerige jaren ‘60’. Ik gaf gehoor aan het verzoek hoewel ik in het revolutiejaar 1968 pas 14 was. Geboren in 1954 behoorde ik nog net tot de babyboomers, maar eigenlijk hobbelde ik overal een beetje achteraan. Mijn verhaal kreeg de titel ‘Een jaren-vijftig cultuur in woelige tijden’.

door **KLAAS TASELAAR**
(eindexamen 1973)

Ik ben van het laatste jaar voor de invoering van de Mammoetwet in 1968 en moest nog toelatings-examen doen. Daaraan vooraf ging een bijzonder serieus gesprek met rector Endenburg, die mijn ouders en mij ontving in die sombere rectorkamer beneden. Hij ontmoedigde mij bijna om naar zijn gymnasium te komen. Het Erasmiaans was een serieuze aangelegenheid en ik zou het niet makkelijk krijgen.

Op weg terug naar huis verbaasde mijn vader zich wel een beetje over deze houding. Het Erasmiaans was meer dood dan levend en het sociaal-democratische gemeentebestuur zag weinig in het voortzetten van dit reservaat voor kinderen van de Maasstedelijke elite. Met tien zittenblijvers erbij konden twee eerste klassen worden geformeerd en dat was het. Achteraf bleek dat de invoering van de Mammoetwet de redding van de school was. Het Erasmiaans ging weer groeien en mocht zich verheugen in een toenemende populariteit.

Maar dit ging niet zonder slag of stoot. Toen ik op school kwam, liepen de jaren zestig op hun eind. Het lesgeven was traditioneel, de discipline strak en tijdens de schoolfeesten droegen de meeste jongens hun blauwe jasjes op de grijze broek en de meisjes gelijksoortige saaiheid. Maar de eerste contouren van de jaren zeventig werden, weliswaar schuchter, hier en daar zichtbaar.

De eerste langharigen (TB-redacteur Jan-Joost de Man zag eruit als Wally Tax) dienden zich aan en een aantal werd door de rector tot de orde geroepen vanwege het bezit van hasj. Er was een uitstekende drugsvoorlichting door ex-verslaafden van de Jellinek Kliniek. En de seksuele bevrijding werd besproken door

twee ruimdenkende dokters. Zij spraken buiten de biologielessen om, op een heel open, maar ook technische manier over onze ontluikende volwassenheid.

Magisch jaar

In het magische jaar 1968 versnelden deze trends zich. Er kwamen meer leerlingen en de urentabel werd opnieuw ingedeeld. Wij waren de laatsten die op zaterdag naar school gingen. Door deze ontwikkelingen verminderde de invloed van de sectie Klassieke Talen enigszins. Tegelijkertijd trad een zekere verjonging van het lerarenkorps op en steeg het aantal deeltijddocenten. Niet dat deze de nieuwe tijdgeest nu ineens vertegenwoordigden, maar er was wel degelijk sprake van stijlverschillen.

Rector Endenburg leek zich overigens vooral druk te maken over de toenemende slordigheid in de gangen. Hij was vermaard om de stevige trappen met zijn bruine Van Bommels tegen rondslingerende tassen. Ook in andere opzichten was hij een vertegenwoordiger van een voorbijgaande tijd. Hij koesterde de etiquette en leerde ons jongens vooral altijd vóór de meisjes de trap op te gaan en bij het binnengaan van de lokalen de deur voor hen open te houden. Kom er nog maar eens om.

Opvallend bij de leerlingen was de plotseling afnemende belangstelling voor de traditionele buitenschoolse activiteiten. Het leek wel of zij zich bewust werden van de historische waterscheiding. Was het voorzitterschap van de RGB altijd een erebaan geweest, waarvoor felle verkiezingen werden gehouden, ineens bleek deze functie uit de gratie. De ‘kleine bond’ en Tolletje Legetje werden opgeheven en ook Tolle Lege zelf ontkwam niet aan de malaise.

Democratisering van het onderwijs

Wat betekenden deze ontwikkelingen voor het onderwijs? In ieder geval geen diepgaande discussies over de inhoud van het onderwijs of over nieuwe onderwijsmethoden. De docenten toonden weinig belangstelling voor de veranderende samenleving. Caesar, Livius, Homerus, Shakespeare, Goethe, Molière en Vondel bleven zich in een ongekende populariteit verheugen. Over ‘De Avonden’ sprak niemand.

Toch vielen er kleine veranderingen waar te nemen. In 1969 werd in de aula een documentaire over de Maagdenhuisbezetting en het beruchte politie-optreden op de Dam vertoond. Nog steeds ging er geen siddering van opstandigheid door de rijen,

maar het feit dat de film werd vertoond, zegt iets over de belangstelling van die leerlingen wier initiatief dit was. De leraren Boas (Frans) en Janssen (geschiedenis) waren ook aanwezig en deden actief mee aan de sit-down discussies. Aardrijkskundeleraar Heering sprak in zijn lessen schande over de Amerikaanse bombardementen op Noord-Vietnam.

Wat wettelijk niet buiten de deur kon worden gehouden was de democratisering van het onderwijs. De schoolleiding overlegde nooit iets met de leerlingen. De klassenvertegenwoordigers en het bestuur van de RGB maakten praktische afspraken met de rector en daar bleef het bij. De traditionele Endenburg was inmiddels opgevolgd door conrector Van der Velde, een bijzonder mengsel van ouderwetse autoriteit en vleugjes moderniteit. Hij stimuleerde zeker geen nieuwe ontwikkelingen, maar had wel een goed gevoel voor het haalbare en onafwendbare. De democratisering in de vorm van een leerlingenraad werd door hem vertraagd, maar niet gefrustreerd. Hij vertrouwde er bovendien op dat juist het instellen van zo’n raad hem de informatie zou kunnen verschaffen om goed grip op de school te kunnen houden. In de leerlingenraad zaten geëngageerde leerlingen, maar al snel verdween het oorspronkelijke elan.

Helemaal voor niets bestond de leerlingenraad ook weer niet. Zo overlegde de raad intensief met de schoolleiding over het karakter van de dodenherdenking. Niet slechts de vermoorde, voornamelijk joodse oud-leerlingen moesten worden herdacht, maar ook de oorlogsslachtoffers in Vietnam en Afrika. Hier reageerden Van der Velde en conrector Baan buitengewoon positief op en de dodenherdenking werd aangepast. Ook de docenten gaven aan deze initiatieven te waarderen.

Een andere verandering betrof de bondsavonden. De wat ingetogen deftige vijftiger jaren sfeer werd ingeruild voor dampende feesten. Drank, drugs en de muziek van de Dizzy Man’s Band, Earth & Fire en Rob Hoeke’s Rhythm & Blues Group verhitten de gemoederen zonder dat dit overigens tot de grote problemen leidde waar andere scholen last van hadden. Daarvoor was het Erasmiaans te gesloten, te veel op zichzelf.

De culturele dagen voor Kerstmis kregen eveneens een ander karakter. Waren het altijd vriendelijke, een tikje oubollige evenementen geweest met respectabele schrijvers, acteurs en dichters, daar werd nu door de leerlingen onder invloed van de

Minister-president Jo Cals in 1968, voor een schoolbord waarop een mammoet is getekend

Deelnemers aan een Vietnam-demonstratie in de jaren zestig

Harry Mulisch

tijdgeest gezorgd voor een nieuwe invulling. Er werden markten met Derde Wereldproducten georganiseerd en de aula hing tijdens felle politieke debatten vol met rode vlaggen. Harry Mulisch mocht er Cuba komen aanprijzen en de avant-garde van jonge kunstenaars vertoonde zijn abstracte kunsten.

Ook buitenstaanders ontgingen deze veranderingen niet. De voormalige en inmiddels overleden VVD-coryfee Henk Koning herinnerde zich jaren later nog hoe verrast hij was over deze sfeer en de politieke agressie jegens hem en het jonge gemeenteraadslid Neelie Kroes. Het Erasmiaans was in ieder geval uiterlijk 'om'. Het was 'in' om progressief te zijn en om progressieve idealen te vertolken.

Deze geluiden werden eveneens vertolkt in de nieuw opgerichte Tolle Lege. Gestorven als een jarenvijftig schoolkrant met mooie gedichten en verhalen, herrees Tolle als krant waarin de stem van alle leerlingen moest doorklinken. Het blad stelde zich journalistieker op dan voorheen en interviewde bijvoorbeeld op kritische wijze de rector, die dit gesprek overigens op tape opnam. De redacteurs probeerden ook meer belangstelling te wekken voor ontwikkelingen buiten de school in een poging het besloten karakter van de school open te breken.

The Rob Hoeke Rhythm & Blues Group

Nieuwe tijd bracht mondigheid

De vraag blijft of hier sprake was van een breed gedragen cultuuromslag of slechts van uitingen van kleine groepen, die zich aangetrokken voelden tot verzet. Het laatste was zeker waar, maar het valt niet te ontkennen dat de sfeer veranderd was. De nieuwe tijd werd door vrijwel alle leerlingen de school binnengebracht. De vergaderingen die schoolleiding, leraren en leerlingen in de aula organiseerden voorafgaand aan de definitieve oprichting van de leerlingenraad, kenden een massaal karakter. Mondige leerlingen bekritiseerden het ongeïnteresseerde gedrag van 'ingekakte leraren'. Deze spraken op hun beurt schande van het gedrag van deze leerlingen. Rector Van der Velde bleef wijs en zegde de leerlingen toe wat hij wettelijk verplicht was.

Opvallend bij dit alles: geen massale roep om veranderingen in het onderwijs. De gemiddelde leerling was intelligent, kon goed leren en zag de lesstof als een verplicht nummer. Voor de meesten stond hun toekomstige beroep al vast en hun interesse in een andere benadering van het onderwijs was gering. In veel lessen was het een puinhoop, overigens met weinig negatieve gevolgen voor de behaalde resultaten. De meest opvallende veran-

dering zat in de komst van een paar jongere leraren, die naast de verplichte stof ook aandacht schonken aan andere zaken. De school werd groter en de discipline minder. De bijna heilige stilte verdween net als de kostschoolmentaliteit van de hogereklassers. Het Erasmiaans werd 'gewoner'.

De sfeer, omgangsvormen, cultuur en organisatie hadden zich in gestaag tempo aangepast aan de nieuwe tijd. Wat niet veranderde, was het onderwijs. De eerder genoemde Boas en Janssen misten bij hun collega's de ambitie om de leerlingen op te voeden tot kritisch in het leven staande jong volwassenen. Zij misten "het humanistische ideaal geheel en al in de cultuur van de school". De facultatieve vakken Hebreeuws en filosofie werden door slechts een handjevol leerlingen gevolgd. De school leidde op tot calculerende leerlingen, die later dokter, advocaat of wetenschapper wilden worden.

De meer geëngageerde leerlingen stelden het verschaalde karakter van het onderwijs regelmatig aan de orde. In Tolle Lege werd geconstateerd dat de school geen grote individuele talenten meer voortbracht als Karel Eykman, Jan Geurt Gaarlandt, Jop Pannekoek en Edwin de Vries. Natuurlijk zat hier

iets onrechtvaardigs in tegenover de leerlingen die wél muziek maakten, toneel speelden en mooie gedichten schreven. Maar het feit was dat door het krampachtige accent op kennisreproductie vele kansen om het onderwijs te vernieuwen, verloren gingen.

Het roer ging dus maar beperkt om. Het lukte het Erasmiaans niet om het onderwijs aan te passen aan een samenleving die zich op dat moment ontworstelde aan de knellende collectivistische banden van de verzuiling. Het is de vraag of alleen de school verantwoordelijk was voor deze situatie. De positie waarin het Erasmiaans verkeerde, was niet te benijden. De karikaturale elitehaat van de Partij van de Arbeid bedreigde het voortbestaan wel degelijk. Overigens zonder veel kennis van zaken. Het optreden van de fractievoorzitter van de PvdA in de gemeenteraad tijdens één van de politieke debatten in de school was gênant en lachwekkend. Maar de houding van de schoolleiding werd er erg door beïnvloed. Als je geschoren wordt, moet je stil zitten. Dit werd jammer genoeg iets te letterlijk genomen. De kapsels, kleren en omgangsvormen veranderden, maar de rest eigenlijk nauwelijks.

LOGIGRAM

Vier keer betrap!

Tijdens de laatste toetsweek zijn een aantal spiekende leerlingen betrap door oplettende surveillanten.

Los op bij welke toets op welke manier werd gespiekt, op welke dag dit gebeurde en welke surveillerende docent de leerling heeft betrap.

1.

Bij het proefwerk Grieks, dat niet op maandag werd afgenomen en waar mevrouw Groenendijk geen surveillant was, werd een ouderwets spiekbriefje gebruikt.
2.

Bij het schoolexamen aardrijkskunde werd een leerling betrap door mevrouw Bovenberg en op woensdag werd gefraudeerd bij de wiskundetoets.
3.

De leerling die bij zijn buurman afkeek deed dit later dan de leerling die op zijn smartwatch aan het spieken was.
4.

Op maandag was meneer Koster aan het surveilleren en op donderdag werd een leerling met zijn telefoon betrap.

		Toets				Dag				Surveillant			
		Grieks	Aardrijkskunde	Wiskunde	Duits	Maandag	Dinsdag	Woensdag	Donderdag	Groenendijk	Bovenberg	Dane	Koster
Spiek-maanier	Smartwatch												
	Buurman												
	Spiekbriefje												
	Telefoon												
Surveillant	Groenendijk												
	Bovenberg												
	Dane												
	Koster												
Dag	Maandag												
	Dinsdag												
	Woensdag												
	Donderdag												

door TIJN HOOGEVEEN
(eindexamen 2018)

Een jaartje ‘pauze’

In de laatste klassen van de middelbare school zijn scholieren druk bezig met een belangrijke keuze, een beslissing die hun toekomst moet bepalen. Open dagen, meeloopdagen en proefstudeerdagen moeten deze leerlingen helpen bij hun studiekeuze. Naast de bekende populaire opties, zoals Geneeskunde, Criminologie en Psychologie, wordt ook een opvallende, minder vaak gehoorde keuze steeds populairder: het tussenjaar.

Vermoedelijk naar aanleiding van de aankondiging van het leenstelsel in 2012 en de invoering hiervan in 2015 daalde het aantal scholieren dat een tussenjaar nam voor de studie drastisch, maar sindsdien is dit aantal weer gestegen. Op het dieptepunt, in 2015, stroomde 5% van de WO-studenten en 7% van de HBO-studenten in na een tussenjaar, ten opzichte van respectievelijk 11% en 13% in 2017¹.

Afgelopen jaar was ik een van de aankomend studenten die een tussenjaar een goed idee vond. De argumenten achter die keuze zijn voor iedereen anders. Sommigen willen gaan reizen, anderen willen

werken en enkelen willen een jaar besteden aan zelfstudie, bijvoorbeeld door het leren van een taal. Uiteindelijk vond ik al deze argumenten goed – en ben ik ook van alles een beetje gaan doen – maar ik wilde vooral aan mezelf werken. Niet door yoga te beoefenen en foto’s van mezelf als backpacker in een ver oord op Instagram te plaatsen, maar door meta-cognitieve therapie af te ronden en mezelf weer te leren omgaan met stressvolle situaties, stap voor stap.

Een andere trend is de stijging van het aantal jongeren met psychische problemen. Naast de stress die de studiekeuze voor sommige leerlingen met zich meebrengt, stapelt ook de huiswerkdruk zich op. Tel daar andere verplichtingen, een sociaal leven en een aantal hobby’s bij op, en het is niet moeilijk te zien hoe deze psychische problemen ontstaan.

Na het afgelopen jaar heb ik de conclusie getrokken dat een tussenjaar erg goed kan werken voor jongeren die net van de middelbare school komen. Het biedt de mogelijkheid de studiekeuze nog even uit te stellen en haalt een flinke dosis werk- en prestatiedruk van de schouders van een leerling. Samen met de hulp en adviezen van een psycholoog heeft

dit mij persoonlijk geholpen met mijn angststoornis te leren omgaan en daardoor ook met stress en drukke periodes.

Thuis zitten is namelijk geenszins noodzakelijk om wat meer rust te vinden. Er zijn talloze manieren om een tussenjaar te vullen: veel jongeren nemen een zogeheten taaljaar om een taal echt goed te leren spreken, gaan rondreizen of werken – al dan niet met het doel om aan het eind van het tussenjaar ook te

gaan reizen – of doen vrijwilligerswerk in binnen- of buitenland. Er is voor elk wat wils. Ik kan het dan ook van harte aanraden aan iedere scholier die zich nog niet helemaal klaar voelt voor het studentenleven. Zoals men zegt: haastige spoed is zelden goed.

door DANIELLE BOM
(eindexamen 2018)

¹ DUO datamart stromen, publicatie 24 april 2018

Danielle Bom

Scheer Sanders
advocaten

www.scheer.nl

Liever vuilnis dan lege glazen ophalen

Guus Wits (eindexamenjaar 2013) gooit als student het roer danig om. Voor hem geen bijbaan in de horeca. Hij stapte drie jaar geleden bewust uit de studenten-bubbel en werd vuilnisman. Een student Planologie die zich graag, èn met succes, buiten het gebaande pad waagt.

door **LEONTIEN FRENKEL**

Na een tussenjaar in Berlijn ging Guus Aardwetenschappen en Economie studeren aan de Vrije Universiteit van Amsterdam. Net als vele anderen had hij een bijbaantje nodig. Al zijn vrienden gingen in de horeca werken, maar dat trok hem niet. Als kleine jongen wilde Guus al vuilnisman worden, het liefst chauffeur op de vuilniswagen.

“Toen ik ging studeren keek ik voor de grap een keer naar vacatures voor vuilnisman en zag dat het best goed verdiende. Een stuk beter dan in de horeca! Toen dacht ik ‘dit is perfect’ en ben ik gaan solliciteren. De ene dag solliciteerde ik en de andere dag stond ik op de vuilniswagen”.

Zijn eerste rit op de vuilniswagen zal hij niet snel vergeten. “De allereerste keer dat ik moest werken, kwam ik aan bij het hoofdkantoor in Amsterdam-West, om half 6 ‘s ochtends. Ik werd ingedeeld bij een chauffeur met wie ik de wijk in zou gaan om het afval op te halen. Voor mij was het allemaal een beetje wennen, best spannend. We reden om kwart over 6 weg en het eerste wat die chauffeur deed, was een joint draaien achter het stuur. Die rookte hij rustig op in de cabine. Ik kon mijn ogen niet geloven en vroeg ‘Hè, wat doe jij nou? Mag dat?’ ‘Ja, geen probleem, dat doen ze allemaal hier’. Vanaf dat moment was het de normaalste zaak van de wereld dat al die gasten tijdens het rijden rustig een blowtje zitten te roken”.

Omdat Guus geen vrachtwagenrijbewijs heeft, staat hij achterop de vuilniswagen. Hij werkt nu bijna drie jaar als vuilnisman bij een bedrijf dat vooral bedrijfsafval inzamelt. “Wij gaan langs bedrijven en halen daar het afval op. Ik sta achterop de vuilniswagen en

zorg ervoor dat de bakken gestort worden”. Het bedrijf zorgt er ook voor dat de hallen van de RAI na een beurs worden leeggehaald. “In de RAI worden grote beurzen georganiseerd en na zo’n beurs is er enorm veel troep. Wij gaan dan met een hele ploeg de hallen in en maken deze weer leeg. Het is mijn taak om te bepalen wat voor containers er moeten komen. Bijvoorbeeld in de ene hal twee containers van 40 kuub voor hout en in de andere hal containers voor 20 kuub restafval. Dat wissel ik af met op de vuilniswagen staan”.

Hoofd leegmaken

Guus begrijpt niet dat hij de enige student is die als vuilnisman bijverdient. “Het verdient goed en je kunt tijdens het werk helemaal je hoofd leegmaken, want je hoeft niet echt na te denken”.

Veel mensen verwachten dat het werk als vuilnisman fysiek zwaar is, maar dat valt erg mee, vindt hij. “Je gooit de vuilniszak in de wagen en that’s it. Ik snap niet waarom studenten altijd in de horeca gaan werken. Misschien is er een soort barrière, dat ze denken dat het een ver van hun bed show is. Of dat ze het niet aandurven met al die gasten, ik weet het niet precies. Maar wat ik wil zeggen: meer mensen zouden het moeten doen, want het is hartstikke leuk werk en je ziet ook andere lagen van de samenleving. En het verdient dus goed. Dat was voor mij de belangrijkste reden om dit te gaan doen. Maar in de afgelopen drie jaar is het me nog niet gelukt vrienden van mij over te halen om ook vuilnisman te worden”.

Betonboorder

Behalve als vuilnisman werkt Guus ook

af en toe als betonboorder. Hij zat in een roeiploeg met een jongen die zijn eigen bedrijf was gestart. Dat bedrijf verhuurt betonboren aan aannemers. Hij kreeg zoveel opdrachten dat hij ook zelf aan de slag moest met boren. Zo nu en dan vraagt hij Guus om hem te helpen bij een klus.

“Betonboren gebeurt bij grote bouwprojecten. Zo moesten we eens 3000 gaten boren bij een project in Nieuwegein. In de bouw werkt men met keiharde deadlines, dus soms stonden we om 10 uur s’ avonds nog steeds te boren, omdat de volgende ochtend de elektra erin ging. We hebben ook een keer een betonnen vloer eruit gehakt bij een particulier”.

Uit de hand gelopen grap

Naast studeren, vuilnis ophalen en betonboren is hij ook actief in de muziekindustrie. Hoe is dat gekomen? “Dat is een beetje uit de hand gelopen grap. Ik heb zelf ooit een deejay-set gekocht, waarmee ik plaatjes ben gaan draaien op feestjes. Dat stelde niet veel voor. Toen ben ik een keer gaan livestreamen op Facebook en kreeg ik het verzoek van een paar vrienden die ook konden deejayen of zij ook een livestream op Facebook konden doen. Ik had een paar webcams opgehangen en we namen het op. Een vriend van een vriend, een producer van houseplaten, vroeg me op een gegeven moment of hij een plaat bij mij kon uitbrengen. Dat leek me heel leuk, maar ik had geen muzieklabel. Ik heb onderzoek gedaan en heb contact opgenomen met een muziekdistributeur. Niet veel later zat ik bij de Kamer van Koophandel en ben ik met een paar vrienden een platenlabel gestart”.

Het is uiteindelijk een heel project geworden: Spuistreet Records. Het bedrijf organiseert ook feesten en opereert als booking agency. Dat houdt in dat het label een aantal deejays onder zich heeft voor wie het optredens regelt. “Wij doen alle backoffice. Ik zorg voor contact met de promotor, maak afspraken over het geld. De deejay gaat naar het optreden, treedt op en that’s it. Wij ontvangen een booking fee”.

Master

Blijft er wel tijd over voor de studie? “Ik zeg steeds tegen mijn ouders dat ik eigenlijk helemaal geen tijd meer heb voor een master. Maar zij zeggen: ‘Guus, doe nu nog maar even die master, dan kan je daarna fulltime vuilnisman worden en Spuistreet Records uitbouwen’. Daar hebben ze wel een punt. Nog één jaar die master afmaken, dan is het voorbij en kan ik doen wat ik wil”.

Het logo van Spuistreet Records

Het afgelopen jaar heeft Guus een pre-master Planologie aan de universiteit van Utrecht gedaan. Hij merkte wel dat hij soms wat veel hooi op zijn vork had genomen. Toch is het hem gelukt de pre-master af te maken, dus die master komend jaar moet ook te doen zijn. “Als ik het te druk heb met andere dingen doe ik het in twee jaar. Ook geen man overboord, als ik het maar haal. Dat is het belangrijkste”.

Het volgende avontuur heeft zich alweer aangediend. Een paar maanden geleden besloot Guus impulsief om te proberen zijn busrijbewijs te halen. “Ik vind het werk als vuilnisman hartstikke leuk, maar na een tijd wil je toch wel weer wat anders. Dus hoop ik binnenkort af te rijden voor mijn busrijbewijs en dan wil ik na de zomer, wanneer ik aan mijn master begin, parttime als buschauffeur aan de slag op een touringcar. Ik ben al aan het kijken naar vacatures”.

www.spuistreetrecords.com

Jelte en echtgenote in de Pamirs, met op de achtergrond Afghanistan

Jelte traint locals in Guyana in het opzetten van een eco-lodge.

Jelte Bakker geniet van ‘dakloos’ bestaan

Zonder sleutels door het leven

Waar de meesten van mijn oude schoolvrienden inmiddels solide (of minder solide maar in ieder geval eenduidige) carrières achter de rug hebben, besloot Jelte Bakker

(eindexamenjaar 1976) zo’n 10 jaar gelden om have en goed op te geven voor een drastische loopbaanwending. Alle aanleiding voor een gesprek, ware het niet dat Jelte slechts sporadisch in Nederland is en had laten weten geen behoefte te hebben zichzelf te etaleren.

Na een aantal pogingen voor de goede zaak trof ik hem via Skype in een milde stemming.

door **IVAN BAAS**

Jelte, ik weet dat jij eigenlijk geen zin hebt in dit interview, maar de hoofdredacteur zit mij achter de vodden. Ik had beloofd twee pagina’s te leveren en je past nu eenmaal goed in het thema van deze Tolle belege. Mag ik ...?
 “Oké, ik heb niet veel tijd dus steek van wal”.

Laten we dan beginnen met een kort overzicht van jouw werkende leven tot het moment dat het roer om ging.
 “Tijdens mijn studententijd werkte ik als chauffeur voor de directeur van hotelketen Golden Tulip, Gideon Spitz. Die had een hekel aan vliegen, dus liet hij zich door studenten door heel Europa rijden. Het klikte goed en via hem ben ik toen in 1978 voor Golden Tulip gaan werken. Ik weet nog goed dat ik op het huwelijk van een vriend onze leraar Frans, mijnheer Boas tegenkwam die mij vroeg ‘Wat doe jij nou zoal Jelte?’. Ik zei: ‘Ik werk als marketing coördinator bij Golden Tulip...’. Daarna bleef het even stil. ‘Tja’, zei Boas, ‘Tja... dat zal wel ergens goed voor zijn’ (bulderende lach). Ik voelde mij al een hele piet, maar kwam door die opmerking weer met beide benen op de grond. Ik ben overigens wel in de toeristenbranche gebleven. Vanaf 1992 ben ik gaan werken in Los Angeles voor het Nederlands Bureau voor Toerisme, waar we als missie hadden Nederland als toeristische en zakelijke bestemming voor de Amerikaanse markt op de kaart te zetten. In 2000 zijn een aantal partners en ik voor onszelf begonnen; wij deden min of meer hetzelfde, maar dan niet beperkt tot Nederland. Zo ontwikkelden wij vanuit LA promotionele en marketing activiteiten voor onder meer Zuid-Afrika, Zwitserland en het Verenigd Koninkrijk”.

Nooit meer aanvechting gehad om je weer in Nederland te vestigen?
 “Eigenlijk niet. Sterker nog, ik heb een zekere weerzin tegen ons land ontwikkeld. Ik zeg er meteen bij dat dat ook komt doordat ik het meer door de ogen van mijn echtgenote ben gaan bekijken. Zij is van buitenlandse origine en vindt de Nederlandse samenleving nogal hard en zakelijk, niet omarmend, maar wat men in Engeland noemt parochial, kortzichtig en in zichzelf gekeerd. Zij merkt het ook altijd aan mij als ik weer eens een paar weken in Nederland ben geweest. Zo heeft zij mij onlangs nog betrappt toen ik voor het ontbijt gedachteloos een pak yoghurt uit de ijskast had gegrist en in mijn eentje zat op te lepelen. Dan word ik wel aan een korte heropvoedings-herhaalcursus onderworpen, haha”.

Hopelijk heeft het Erasmiaans een betere pers?
 “Zeker wel, want daar leerden we juist niet naar binnen maar naar buiten te kijken! En ook, onszelf niet te serieus te nemen. Onze leraren waren vrije, onafhankelijke geesten. Taselaar, Spuijbroek en Versnel, dat waren mijn favorieten. Ik weet nog goed dat Versnel aan het begin van de tweede klas een effectieve manier had ontwikkeld om onze aandacht bij het Griekse taalonderwijs te krijgen. Nadat we de

gebruikelijke eerste woordjes hadden geleerd (mooi, zeeman, achterstevan, slavin et cetera) liet hij ons een Griekse zin vertalen, wat als ik mij goed herinner het volgende opleverde: ‘De fiere zeeman bewonderde de achterstevan van de mooie slavin’. Zou nu niet meer kunnen, ben ik bang”.

Mooi verhaal. Terug naar LA: jullie hadden een goed lopend bedrijf, prachtig huis in de hills met uitzicht op de Pacific...
 “Ja, en toch zeiden mijn echtgenote en ik in 2009 tegen elkaar: waar zijn we nu eigenlijk mee bezig en voor wie doen we dit allemaal? Daarbij speelde natuurlijk een rol dat we geen kinderen hebben. We hebben toen onderzocht of er mogelijkheden waren om onze kennis van het toerisme en alles wat daarmee te maken heeft in dienst te stellen van mensen in toeristisch minder ontwikkelde gebieden. Enigszins tot onze verbazing bleek die vraag best groot en waren er allerlei mogelijkheden om uitgezonden te worden. We hebben toen letterlijk alle materiële zaken inclusief huis en onderneming van de hand gedaan en uiteindelijk gekozen voor uitzending naar Tadzjikistan via de Aga Khan Foundation, een zogenoemde Non Governmental Organisation (NGO). Tadzjikistan is een voormalige Sovjetrepubliek in Centraal Azië, grenzend aan onder meer Afghanistan en China, die na de ineenslorting van het Sovjetrijk op eigen benen moest leren staan. Dat is nog maar gedeeltelijk gelukt, het land is eigenlijk niet in staat veel meer te produceren dan elektriciteit uit vaak verouderde nog door de Russen aangelegde waterkrachtcentrales. Dat blijkt ook wel uit het feit dat meer dan de helft van het BNP afkomstig is van NGO’s”.

Hoe is het jullie daar vergaan?
 “We hebben eerst een training gekregen in Doesjanbe, de hoofdstad van het land. Daarna zijn we uitgezonden naar Khorog, hoofdstad van de autonome provincie Gorno-Badachsjan aan de voet van het Pamir hooggebergte. Er is de internationale gemeenschap veel aan gelegen dit gebied te ontwikkelen, omdat het een lange grens deelt met Afghanistan. De bedoeling is dat daarmee een barrière tegen verspreiding van terrorisme vanuit dit land wordt opgeworpen”.

Dat lijkt mij niet een heel aantrekkelijke omgeving voor toeristen.
 “Toch wel, het landschap is desolaat maar wonder-schoon. Pamir betekent letterlijk ‘dak van de wereld’. Het is feitelijk een voorgebergte van de Himalaya met pieken tot 7500 meter en een uitgestrekte hoogvlakte op ruim 4000 meter met bergmeren die licht lijken uit te stralen, heel bijzonder. Er komen nogal wat avontuurlijk ingestelde backpackers en fietsers, maar de toeristische infrastructuur is vrijwel non-existent”.

En, hebben jullie daar wonderen kunnen verrichten?

(lacht) “Dat waren we uiteraard wel van plan, maar zo werkt het helaas niet, je hebt vrij snel door dat je te maken hebt met een lokale cultuur waarin veranderingen heel behoedzaam moeten worden doorgevoerd. Bovendien moesten we werken op basis van een project met vastomlijnde doelstellingen. Onze taak binnen dit project was, de mensen van de plaatselijke toeristenorganisatie te onderwijzen in de basics van de toeristische ontwikkeling met de nadruk op ecotoerisme”.

Wat hield dat concreet in?
 “Het gaat erom dat zo’n organisatie leert haar value chain op orde te krijgen. Dat wil zeggen alle op elkaar afgestemde maatregelen die ertoe leiden dat toeristen het Pamir-gebied daadwerkelijk als vakantiebestemming kiezen. Je moet dan denken aan afstemming met de Nationale toeristenbond, publiceren, bezoeken van beurzen et cetera, en uiteindelijk natuurlijk ook het op orde krijgen van de lokale toeristische infrastructuur”.

Hoe moet ik mij dat laatste voorstellen?
 “Deels gebeurde dat via subsidies: zo heeft de EU geld ter beschikking gesteld aan de plaatselijke bevolking om thuis één kamer in te richten als toeristenverblijf, maar daarmee ben je er natuurlijk nog niet. Vervolgens is het zaak de locals te laten zien hoe zij het toeristen naar de zin kunnen maken. Dat deden wij trouwens niet altijd zelf, dat gebeurde ook door onze collega’s ter plaatse. Heel basic vaak. Je moet bijvoorbeeld denken aan het geven van kooklessen: wat kun je toeristen voorschotelen, hoe kook je vegetarisch als je zelf niets anders gewend bent dan een geit, schaap of yak op het menu ... Ik hoorde van een Amerikaan die vertelde dat hij vegetarisch wilde eten, waarop de plaatselijke Tadzjiek hem kip voorschotelde, in de veronderstelling dat dat wel vegetarisch genoeg zou zijn”.

“Na Tadzjikistan zijn we uitgezonden naar het plaatsje Lethem in Guyana, waar we in het Amazonegebied grenzend aan Brazilië de plaatselijke indianenstam hebben geholpen met het opzetten van een eco-lodge. Ze leefden daar tot voor kort uitsluitend van de jacht en zeer kleinschalige landbouw en waren gewend alles wat ze nodig hadden voor hun bestaan letterlijk uit het oerwoud te halen. Inmiddels hebben ze wel geleerd wat zachtzinniger met de fauna om te gaan maar oude gewoonten zijn vaak hardnekkig; zo heb ik gezien dat ze met een groepje toeristen een koraalslang gingen spotten, een prachtig dier maar zeer giftig en zelfs dodelijk. Nadat de laatste toerist na het slaken van de nodige oh’s en ah’s en het maken van foto’s zijn hielen had gelicht, werd het dier routineus een kopje kleiner gemaakt”.

Als ik een kritische vraag mag stellen: hebben deze mensen in hun paradijselijke habitat wel behoefte aan toerisme ontwikkeling?
 “Nou, paradijselijke habitat... in de gebieden waar

wij gewerkt hebben was over het algemeen sprake van vrij misereabele omstandigheden. De gemiddelde levensverwachting in Guyana bijvoorbeeld is niet veel meer dan 65 jaar, en in de inheemse leefgemeenschappen zijn alcoholisme, seksueel misbruik en incest vaak aan de orde van de dag. Guyana heeft ook een van de hoogste zelfmoordpercentages in de wereld”.

“Maar je hebt een punt, je kunt vragen stellen bij nut en noodzaak van dit soort hulp, ook principiële. Critici zien het als een vorm van neokolonialisme, die pleiten meer voor politieke bewustwording en emancipatie. Bij onze trainingen werd ons altijd duidelijk gemaakt dat wij ons verre moeten houden van politiek en religie, ook al omdat de machthebbers ter plaatse daarvan niet gediend zijn. Uiteindelijk is het doel van deze projecten om mensen die in relatieve armoede leven (of, in ontwikkelingswerkjargon: substantial living conditions) een alternatieve en/of extra inkomstenbron te bieden. Ecotoerisme is dan een goede optie, omdat er geen grote investeringen voor nodig zijn, toegang tot de markt eenvoudig te realiseren is (iedereen kan immers een kamer verhuren), en omdat een slechte infrastructuur in deze tijden van ‘overtourisme’ geen obstakel hoeft te zijn, het kan juist een prikkel zijn voor de avontuurlijk ingestelde reiziger. Tenslotte heeft het geen slechte invloed op het milieu, integendeel, het kan bijdragen aan plaatselijke natuurbeschermingsinitiatieven”.

Zo te horen komt dit betoog uit je tenen.
 “Dat hoor je goed, wij staan voor wat we doen. Maar er zijn ook mensen die volhouden dat de weg naar de hel geplaveid is met goede voornemens. Zij hebben helaas de statistieken aan hun zijde: 70 à 80% van alle ontwikkelingsprojecten eindigen in een failure. Ik sta op het standpunt dat het overdragen van kennis met respect voor de lokale cultuur nooit kwaad kan. Het doordrukken van een concept of idee wel natuurlijk”.

Afrondend: hoe kijken jullie op de afgelopen jaren terug?
 “Je moet eraan wennen dat je vaak twee stappen vooruit zet en dan weer één stap terug moet doen. Wat je hoopt is dat je mensen kunt selecteren die in staat zijn de plaatselijke organisatie continuïteit te geven en dat laatste is denk ik wel gelukt. Door ons opgeleide mensen zijn daar nog steeds in functie en met hen hebben we ook nog steeds contact. Al met al bevalt het bijzonder goed. Na Guyana zijn we uitgezonden naar Belize in Midden-Amerika, en momenteel staan we op de nominatie voor een project in Indonesië/Timor-Leste”.

Dus nog steeds enthousiast?
 “Eerlijk, ik heb mij nog nooit zo goed gevoeld in iets als wat we nu doen. Het is geweldig om mensen op deze manier te kunnen begeleiden, je komt in gebieden op de wereld en culturen die weinig mensen ooit zien. Het is een gouden greep geweest”.

Mijn tijd is om. Nog één laatste vraag: hoe voelt het homeless te zijn?
 “Toen we bij ons eerste project vanuit LA naar Tadzjikistan vlogen, realiseerde ik mij bij het inchecken dat dit de eerste keer in mijn leven was dat ik geen sleutels meer had om, naast mijn portefeuille, zaktelefoon en wat losse munten, in dat bakje voor de douane te leggen. Geen sleutels van een huis, auto, of vroeger een fiets of brommer, niets meer... alles was weg. Dat was een apart, maar ook heel bevrijdend gevoel”.

Jelte, dank voor het gesprek.
 “Graag gedaan. En kom eens langs, de deur (als die er al is) staat altijd open!”

Gewaagd en geslaagd

De vlag ging uit in Huize Peteri. Twee vlaggen zelfs, met aan beide een bungelende schooltas. Het is een spannende tijd geweest voor de broers Jan en David Peteri maar ze hebben alle twee dit jaar hun eindexamen succesvol afgerond. Voor Jan hield de spanning nog iets langer aan want hij had een herexamen. Daarna konden de feesten in volle hevigheid losbarsten en hebben de broers kunnen genieten van een heerlijke zomer vol mooie reizen. Tussen alle festiviteiten door kreeg Tolle belege de gelegenheid enkele vragen aan Jan en David te stellen.

Het Erasmiaans dat jullie vader (Walter Peteri) en jullie grootmoeder (Betty Peteri-Peet) tot zijn oud-leerlingen mag rekenen, is een familie-school geworden. Is jullie keuze voor het Erasmiaans ingegeven door het feit dat zij erop gezeten hebben?

Jan: “Nee, dat was niet de echte reden. Het leek mij gewoon een leuke school. Toen ik er voor het eerst kwam en de grote hal binnenliep, voelde ik de sfeer: die was goed. Bovendien wilde ik absoluut niet naar het Montessori, dat speelde ook mee”.

David: “Ik werd geïnspireerd door alle enthousiaste verhalen van Jan. En ik heb een goed gevoel voor talen dus mijn vader meende dat het Erasmiaans daarom de juiste keuze zou zijn.

Uiteindelijk hebben Jan en ik allebei toch bèta gedaan (N&G en N&T) puur vanwege het feit dat je er veel kanten mee op kunt. Maar de bètavakken hebben mij toch ietsje meer moeite gekost”.

Wat zijn jullie plannen voor het komende jaar?

David: “Ik ga een jaar naar Amerika, naar de University of New Haven, Connecticut. College soccer, voetballen in combinatie met een bepaalde studie. Ik weet nog niet welke studie”.

Jan: “Ik ga naar Delft, Technische Bestuurskunde studeren. Ik heb dyslexie en daarom altijd moeite gehad met talen. Het Erasmiaans met zijn zes talen was echt een uitdaging voor mij. Ik heb nog wel aan een gap-jaar gedacht maar ik ben een keer blijven zitten dus ik wil eigenlijk direct door met studeren”.

Jan, jij bent de oudste maar er zit maar ander-half jaar leeftijdsverschil tussen jou en David. Is er sprake geweest van onderlinge rivaliteit?

Jan: “Nee, er was geen sprake van rivaliteit tussen ons. Toen ik bleef zitten, kwam ik niet bij m’n broer in de klas. Daar werd rekening mee gehouden”.

David: “Van kleins af aan zijn wij altijd elkaars beste vrienden geweest. Zeker tot aan de middelbare school. Daarna trokken we wat minder met elkaar op omdat we allebei veel meer ons eigen gang gingen. We waren ook minder thuis. Toen we allebei begon-

nen aan ons eindexamen was dat wel even wennen voor mij”.

Wat maakte het Erasmiaans de moeite waard?

Jan: “De eerste drie klassen vond ik het leukst. Ik had docenten die met zoveel passie lesgaven, de sectie biologie bijvoorbeeld: Ouwerkerk, Crebolder”.

David: “Ik heb wel het idee dat de docenten die al lang les geven op het Erasmiaans, de oude garde zal ik maar zeggen, meer liefde voor het vak uitstralen. Er was weinig uitval. Later veel meer. Ik heb de indruk dat de kwaliteit van lesgeven nu een beetje achteruit is gegaan”.

Hebben jullie nog iets bijzonders meegemaakt?

Jan: “De Romereis was iets om nooit te vergeten. Maar dat zegt elke oud Erasmusiaan, denk ik”.

David: “Er is vrij veel afgeschaft. Dit jaar ging ook Kolderdag eraan. Heel erg jammer van zo’n lange traditie. Alcoholmisbruik is de belangrijkste oorzaak”.

Jan: “Er wordt altijd wel gedronken. Vorig jaar ook. Maar toen was het meer feesten op het schoolplein. Dat was echt heel leuk. Dit jaar was er een thema, er was een Jeep geregeld die rondjes reed, bestuurd door een leerling. Het had zo’n leuke dag kunnen worden. Tot het ongeluk... (Een leerlinge raakte zwaar gewond tijdens de feestelijkheden, red.).

Het feest daarna ging niet meer door. Dat had de afsluiting moeten zijn van je jaar, van een belangrijke periode uit je leven”.

David: “Vroeger was het Erasmiaans beroemd en berucht om z’n feesten. Dat is wel over. De ouderejaars komen er niet meer omdat er geen alcohol meer geschonken mag worden. Nog geen biertje, ook al ben je achttien jaar. Nu word je gefouilleerd en zijn er blaastesten”.

Jan: “Bij Kolderdag waren die controles er nooit. Behalve dit jaar. We werden gefouilleerd bij de deur. Er mocht niks mee naar binnen, zelfs geen waterpistolen want daar zou ook alcohol in kunnen zitten. Maar we konden wel alcohol buiten de school opdrinken. Vorig jaar liepen sommigen nog rond met een flesje ranja waar dan iets sterkers in zat”.

David: “We regelen onze feesten nu zelf. In de Oude Haven bijvoorbeeld”.

Hoe kijken jullie terug op jullie schooltijd?

David: “Ik heb erg leuke tijd gehad. Geweldige sfeer. Heel relaxt. Iedereen kon het met elkaar vinden. Er was nooit gezeik”.

Jan: “Tot en met de vijfde klas had ik het heel erg naar m’n zin. Maar mijn dyslexie heeft me gedurende de hele schoolperiode nogal wat belemmeringen opgeleverd. Uiteindelijk ben ik in de vijfde blijven zitten. Toen werd het echt minder leuk voor mij maar ik had in ieder geval mijn vrienden, met wie ik al die schooljaren ben opgetrokken, nog in de buurt. De zesde klas vond ik moeilijk en vermoeiend. En al mijn oude vrienden waren weg. De lol was er wel af”.

Wie was jullie favoriete leraar?

Jan: “Ouwerkerk! (Jankees Ouwerkerk, oud docent Biologie en oud conrector, red.). Geweldige docent. Super! En hij heeft me zo geholpen met mijn herexamen Biologie. Dan ben je een held. Ik belde hem op woensdagmiddag op, toen ik net gehoord had dat ik een herexamen had. Ik had een 5,4 nodig en hij zei direct: ‘Dat gaan we doen’.

De dag daarna zijn we al aan de slag gegaan, eerst op school om de toets na te kijken. Daarna ging ik steeds bij hem langs. Het was zeer leerzaam maar ook gewoon leuk en gezellig. En ik had een 6.8 voor m’n herexamen”.

David: “Voor mij is dat Bank (Frank Bank, docent Scheikunde, red.) maar die heb ik maar een jaar gehad. Ongelooflijk aardig en zo behulpzaam, dat dwingt respect af. Echt zoals een leraar moet zijn”.

Hebben jullie duidelijke ideeën over jullie toekomst? Zijn jullie van plan om in de voetsporen van jullie vader te treden?

(Walter Peteri is samen met zijn broer Niels eigenaar van het uiterst succesvolle bedrijf Quooker, dat met z’n kokendwaterkraan, een uitvinding van vader Henri Peteri, bezig is de wereld te veroveren, red.).

David: “Dat vind ik veel te vroeg om te zeggen”.

Jan: “Ik houd me er nog niet mee bezig. Eerst studeren en lol maken”.

En zo is het. Studeren en lol maken. De wereld is nu even van hen.

David Peteri

Jan Peteri

lid worden?

Lid worden? Dat betekent een of twee keer per jaar een Tolle belege op de mat met artikelen over het Erasmiaans Gymnasium, in verleden en heden.

Semper Floreat, de oud-leerlingenvereniging van het Erasmiaans, organiseert jaarlijks evenementen en elke vijf jaar een reünie. Het lidmaatschap van Semper Floreat kost € 20 euro per jaar en is gratis voor studenten (maximaal vijf jaar).

Aanmelden voor het lidmaatschap kan via e-mail en via de post. Vermeld in je e-mail volledige naam, adres en jaar van eindexamen. Je kunt je mail sturen naar administratie@semper-floreat.nl.

Ondergetekende geeft zich tot wederopzegging op als lid van Semper Floreat:

Naam:

Adres:

Postcode: Woonplaats:

E-mail:

Eindexamenjaar:

Datum: Handtekening:

Aanmeldingen per post graag opsturen naar: Semper Floreat, p/a Wytemaweg 25, 3015 CN Rotterdam

Oplossing LOGIGRAM

Spiekmanier	Toets	Dag	Surveillant
Smartwatch	Duits	Maandag	Koster
Buurman	Wiskunde	Woensdag	Groenendijk
Spiekbrieftje	Grieks	Dinsdag	Dane
Telefoon	Aardrijkskunde	Donderdag	Bovenberg